

FRONTOVÝ DENÍK

VLADIMÍR KALCOVSKÝ

nejprve přijmi můj srdečný pozdrav a
hody a úspěchu v práci.
Bohoušku,
moc Ti děkuji za pomoc a spolu
". Konečně mám pohromadě sedm
5 dorazili do Prahy. Litá mi s
e být rtn. Ilky Porubaníka, m
na Popoviče / 1900. Popovič by
Jeho velitel svob. Jan Ha
yl v ... zkušenějším veli
tovič, nebo i čet. Vlastík Miš
aké nemohu si upamětovat, co
osilov ... znám tak
Osádky Porubaníka a Havliče
". Děkuji.

ále ti srdečně děkuji za fotku
it, nebo ji dát ofotit a vrátit
áš li nějaké frontové fotky, k
í k ofocení. Po ofocení je v p
. Pomohli mi s fotkami : plk.
leba, Karel Šerák, Alexandr Jo
ke, Vladislav Doležel a další
ména chlapců - spolubojovníků
i se psaní „ Frontového deníku
, budou uveřejněny s poděkováním.

idíš, Bohoušku, že to není je
. A finanční efekt, sotva stač
sem přepisoval i desetkrát/, a
í „ dobří“ amatéři nevědi jak
otek a musíš je zaplatit. A c
. To už ani nepočítám. A nejs
e po ... te ... neodepiš
piše že je zaplacený.
eště jednou dík za pomoc a sp

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

EDICE PAMĚTÍ
ČESKOSLOVENSKÉ
OBCE LEGIONÁŘSKÉ

FRONTOVÝ DENÍK

VLADIMÍR KALCOVSKÝ

FRONTOVÝ DENÍK

VLADIMÍR KALCOVSKÝ

Copyright © Vladimír Kalcovský, Jan Valíček, 2025

Photos © archivy J. Albrechta, J. Bednářové, M. Čonkové, J. Duchoně, A. Foglové, V. Hermana, V. Kalcovského, M. Klementoviče, L. Košátka, M. Košťála, Z. Kučerové, R. Malohlavy, V. Michajloviče, Z. Michaličky, L. Nowakové, H. Pokorné, H. Polcarové, M. Porazíkové, M. Prokopa, L. Pydlichové Kubové, V. Richtra, A. Strnadové, J. Sochory, D. Stryjové, J. Suchého, J. Šuláka, R. Tesaříka ml., N. Tučkové, M. Vackové, F. Veseláka, archiv obce Štěpánkovice, archiv OÚ Čavisov, CAMO, sbírka ČsOL, sbírka J. Valíčka, VÚA-VHA Praha, volynaci.cz, wikipedia.org.

Cover art © Lukáš Tuma, 2025

Czech Edition © Československá obec legionářská, 2025

ISBN 978-80-278-1578-4 (pdf)

MOTTO:

*O jedno prosím: vy, kteří přežijete tuto dobu,
nezapomeňte. Nezapomeňte dobrých ani zlých.
Sbírejte trpělivě svědectví o těch, kteří padli
pro sebe i pro vás.*

Julius Fučík

Reportáž psaná na oprátce.

Kapitola pátá. Postavy a figurky I.

Moták 76.

OBSAH

Úvodní slovo řídícího tajemníka ČsOL —	13
Předmluva Milana Kopeckého —	15
Předmluva autora Vladimíra Kalcovského —	17
Předmluva Jana Valíčka —	19
Frontový deník —	22
 Karpatsko-dukelská operace: První díl frontového deníku —	25
Česká menšina na ukrajinské Volyni —	27
Josef Holátko —	31
Nástup volyňských Čechů do Svobodovy armády —	35
První krok do vojenského života —	37
Vznik 1. československého armádního sboru v SSSR —	42
Oddíl samohybných děl —	44
Intenzivní výcvik —	46
První povýšení příslušníků oddílu samohybných děl —	52
Fasování výstroje pro oddíl samohybných děl —	55
Vojenská přísaha —	56
Obyčejných 24 hodin v zemljankách —	57
Ženy v 1. čs. samostatné tankové brigádě v SSSR —	60
Osvětová práce v oddíle samohybných děl —	63
„Menáž“ a osobní hygiena —	64
Karpaty krásné, ale také hrozné —	66
Ukrajinský umělecký soubor mezi československými vojáky —	67
Zdolání vodního toku —	69
Ostrá střelba —	71
Inspekce —	75
Přesun blíže k frontě —	80

1. čs. samostatná tanková brigáda v SSSR — 82
Tyškoviče — 83
Seznam příslušníků 3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády
1. čs. armádního sboru v SSSR (2.-3. září 1944, Tyškoviče u Přemyšlu) — 85
Přemyšl — 90
Vzbouření 3. tankového praporu — 91
Koupání v řece Sánu — 93
Konečně přesun na první linii fronty — 94
Vpřed na první linii — 95
Přesun na opravdovou přední linii fronty — 96
Útok 3. tankového praporu na Duklu — 98
Přesun do města Dukly — 99
Dukla — 101
Hyrowa hora — 102
Přesun štábu 3. tankového praporu na Hyrowu horu — 107
Osvobození obce Hyrowa — 110
A zase do toho, chlapi! — 112
Hranice v dohledu — 114
Návrat k 3. tankovému praporu — 117
Koupel — 119
Přesuny z místa na nové místo — 120
Bojová družba — 121
Osvětová práce — 122
Seznam padlých příslušníků 3. tankového praporu 1. čs. samostatné
tankové brigády v SSSR v karpatsko-dukelské operaci — 126
Rekapitulace karpatsko-dukelské operace — 126
Ivan Skála – DUKLA — 128

Ostravská operace: Druhý díl frontového deníku — 131

Předmluva k ostravské operaci — 132
Jašílka — 136
Hora Obšár – kóta 532 — 142
Doplnění obrany hory Obšár — 143
Kdo na vojně odnese průšvih? — 146
Týlové zásobování — 148

Frontové Vánoce a silvestr roku 1944 — 149
Velitelský sbor 3. tankového praporu — 152
Výcvik nováčků a osvětová práce — 153
Štáb 3. tankového praporu — 155
Přípravy na jaseľskou operaci — 156
Stav 3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR
1. čs. armádního sboru v SSSR, Jašliska dne 5. ledna 1945 — 157
Velké Bukovce — 163
Kobylany — 164
Krosno — 166
Stav 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR — 167
Přesun blíže k frontě — 168
Białka Tatrzańska — 175
Průšvihy četaře Bohuslava Ježe — 176
Dále na západ — 178
Nemáte co dělat, tak děláte blbosti — 179
Osvětová práce — 181
Přesun na přední linii — 182
Stav 3. praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR 23. března 1945 — 185
Žory, Rogozna a Świerklany — 186
Wodzisław — 194
Podporučík Václav Šára — 196
Marusza — 201
Blížíme se k československým hranicím — 204
Bełsznica u Rogówa — 205
Syrynia — 206
Předmostí Tworków — 207
Pogrzebień — 210
Germanizace polského Slezska — 211
Přípravy k útoku na československé státní hranice — 213
Útok na československé státní hranice — 215
Konečně doma v Československu — 217
Les severně od Bolatic — 218
Bolatice — 221
Vzpomínky na rotného Vladimíra Fořta — 223

Kravaře u Opavy — 229
Štítina — 231
Ivan Kubinec — 233
Albertovec — 235
Stav 3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR před
posledním útokem na Moravskou Ostravu 26. dubna 1945 — 237
Osvobození Ostravy — 243
Klimkovice — 249
Konečně Ostrava — 253
Moravská Ostrava — 256
Činnost štábu 3. tankového praporu — 263
Seznam padlých příslušníků 3. tankového praporu v ostravské operaci — 269

Konsolidace pohraničí: Třetí díl frontového deníku — 273

Předmluva k osvobození a konsolidaci pohraničí — 274
Směr Olomouc — 277
Směr Praha — 283
Za lásku – lásku — 291
Praha — 291
Dolní Měcholupy — 296
Přesun do Ostravy — 303
Seznam příslušníků 3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové
brigády v SSSR 1. čs. armádního sboru v SSSR, kteří byli k 1.
červnu 1945 za bojové zásluhy jmenováni ministrem národní obrany
Československé republiky podporučíky Československé armád. — 305
Svinov u Ostravy — 307
Bruntál — 310
Poslední přestřelka na Pradědu — 316
Naše pomoc ostravskému obyvatelstvu — 319
Počešťování Bruntálska — 321
Já na vojnu nepojedu, já na vojnu nepůjdu — 324
Bruntálské dozvuky milostných odysejí — 327
Život vojenský, život veselý — 331
Na návštěvě u Pisarských — 334
Vzpomínky na vojenský život ve druhé světové válce i krátce po jejím skončení — 338

Připojení Zakarpatské Ukrajiny k SSSR — 341
Lžíce a pořádné světlo nad zlato — 341
Tankisté — 342
Desátník Vladimír Ilčuk — 343
Syrynia — 345
Pogrzebień — 345
Trofejčik — 346
Kravaře — 347
Nepovedená velká návštěva — 348
Sladovnický ječmen — 348
Nezištná pomoc — 349
Psací stroj — 351
Těžká služba ordonance — 352
Vzájemný poměr mezi důstojníky frontovými a kádrovými — 353
Dovolená na senoseč — 356
Smutný návrat — 356
To jsou naši a jsou hodní — 357
Také velký vlastenec — 358
Bělský les u Ostravy — 359
A bude tuhá vojna — 362
Jedeme hledat nové domovy v Československu — 363
Slavnosti, oslavy a defilé — 366
Velitelé 3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR
1. čs. armádního sboru v SSSR (vojenské hodnosti k 9. květnu 1945) — 368
Velitelé tankových čet a pomocných jednotek 3. tankového praporu — 380
Štáb 3. tankového praporu — 386
Opravárenská četa — 394
Zbrojářská četa — 398
Četa spojařů — 399
Naši zdravotníci — 403
Hospodářská četa — 405
Osvětový důstojník 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR Čeněk Hruška — 409
Vzpomínky na generála Richarda Tesaříka, Hrdinu Sovětského svazu — 415
Seznam příslušníků 3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové
brigády v SSSR (vojenské hodnosti k 8. květnu 1945) — 422

Rozjímání o hrdinství, odvaze, mužnosti, obětavosti
a také zbabělosti ve válce — 431
Vzpomínky na druhou světovou válku — 439
Seznam sovětských státních občanů české a slovenské národnosti, příslušníků
3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR — 443
Záznam o bojích 3. tankového praporu — 447
Doslov — 449
Poděkování autora — 451
O autorovi *Frontového deníku* Vladimíru Kalcovském — 452

Přílohy — 465

Příloha č. 1 – Zranění Richarda Tesaříka (*Jan Valíček*) — 466
Příloha č. 2 – Osud Jaroslava Hnídky (*Jan Valíček*) — 476
Příloha č. 3 – Smrt Václava Umlaufa (*Jan Valíček*) — 480
Příloha č. 4 – Medailonky statečných (*Jan Valíček*) — 482
Poděkování Jana Valíčka — 517
Použité informační prameny — 520

ÚVODNÍ SLOVO ŘÍDÍCÍHO TAJEMNÍKA ČSOL

Vážení čtenáři,

rok 2025 je rokem oslav 80. výročí konce druhé světové války, které s velmi bohatým programem proběhnou na mnoha místech naší země, obzvláště potom, co půlkulaté 75. výročí osvobození zhatila pandemie nemoci COVID-19. Do akcí se zapojí ve velkém rozsahu také členové Československé obce legionářské, která se ale výročí rozhodla připomenout i novým svazkem své Edice paměti ČsOL.

Po vzpomínkách Miloše Bittona Kratochvíla, který se účastnil bojů v severní Africe a poté jako stíhač britského Královského letectva, jde o druhé vzpomínky z posledního celosvětového válečného konfliktu, ale první od našeho vojáka z východní fronty.

Pro mě jsou o to cennější, že se jedná o vzpomínky kancelářského rotmistra 3. tankového praporu, a kdo mě zná, jistě dobře ví, že k tankům mám velmi blízko. Od roku 2000 jsem se podílel na výstavbě Aktivní zálohy Armády České republiky, v níž jsem se stal velitelem tankové roty a v současné době jsem zařazen na pozici zástupce velitele 73. tankového praporu „Hanáckého“, pod který naše rota spadá. Podílím se také na organizování různých vojensko-historických ukázek, jako je například Den pozemního vojska BAHNA, přičemž vždy se snažím odkaz našich druhoválečných veteránů připomínat.

Více než 20 let jsem také členem ČsOL, což mi dalo možnost se s válečnými veterány osobně setkávat a čerpat z jejich hlubokých životních zkušeností. Řadu těch, na které Vladimír Kalcovský ve své knize vzpomíná, jsem osobně znal a díky knize si je tak připomenul. Jistě by byli rádi, že se na ně dnes nezapomíná.

Chtěl bych na tomto místě také poděkovat Janu Valíčkoví, který se rozsáhlého rukopisu ujal a upravil ho do podoby, kterou držíte v ruce. Během své práce kontaktoval mnoho rodin válečných veteránů, díky čemuž text mohl doplnit

desítkami fotografií a životních osudů méně známých příslušníků naší jednotky na východě.

Doufám, že se vám *Frontový deník* bude líbit a přispěje tak k šíření odkazu našich hrdinů bojujících za svobodu naší země.

mjr. v zál. Ing. Milan Mojžíš
řídící tajemník ČsOL
zástupce velitele 73. tankového praporu (AZ)

PŘEDMLUVA MILANA KOPECKÉHO

Byl jsem velmi potěšen, když mne Jan Valíček požádal, abych mu pomohl s přípravou a doplněním válečných vzpomínek poručíka v. v. Vladimíra Kalcovského, bývalého kancelářského rotmistra 3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR. Osoba pana Kalcovského mi nebyla nijak neznámá, byť jsem bohužel neměl tu čest, abych se s ním osobně setkal. Jeho mnohaleté úsilí o zachycení válečné cesty 3. tankového praporu totiž zanechalo jasnou stopu.

Když jsem se na konci 90. let 20. století začal intenzivně zajímat o bojovou činnost čs. tankistů na východní frontě, mohl jsem díky veteránovi tankové brigády a tehdejšímu tajemníkovi ČsOL plk. v. v. Vladimíru Paličkovi navázat kontakty s řadou bývalých tankistů, většinou volyňských Čechů, kteří patřili i do řad osádek 3. tankového praporu. Na setkáních historické skupiny 1. čs. tankové brigády ve Stráži pod Ralskem a v Ostravě, ale i na jiných místech, jsem tak poznal bratry Evžena a Josefa Carbochovy, Valeriána Klabana, Mikuláše Končického, Bedřicha Opočenského, Jána Pavúka, Antonína Peterku, Antonína Popoviče, Jaroslava Sochoru, Karla Šeráka, Teofila Vegrichta a mnohé další. Jejich vyprávěním popisy událostí, zachycené ve válečných denících, uložených tehdy už více než půlstoletí v archivu v pražské Invalidovně, získaly mnohem plastičtější formu a přibýly k nim i konkrétní mužské tváře s jejich prožitky, úvahami a mnohdy i emocemi.

Díky jejich vyprávění mohla postupně vznikat moje kniha o 1. čs. tankové brigádě v podobě, kdy se snad poměrně úspěšně dařilo kombinovat mnohdy strohé archivní dokumenty s osobními vzpomínkami. Ukázalo se však, že některé dobové písemnosti, zejména seznamy tankových osádek či soupisy padlých z doby bojů na Dukle, se v archivech dohledávají špatně, jsou často zlomkovité a mnohdy vůbec chybí. Tuto skutečnost jsem se samozřejmě pokoušel vykompenzovat informacemi získanými během rozhovorů s veterány, takže zákonitě došlo na téma, kdo s kým a kdy tvořil tankovou osádku, kdo z dané osádky padl či kdo

utrpěl zranění a podobně. Při jednom ze setkání s Teofilem Vegrichtem jsem se dozvěděl, že se tyto nedostatky pokusil odstranit právě Vladimír Kalcovský, který po válce na základě svých poznámek a vzpomínek vypracoval seznamy vlastní. *Ostatně* díky laskavosti pana Vegrichta jsem kopií těchto soupisů tankových osádek mohl využít i já. Ačkoli ani ony nebyly zcela přesné (jak čtenář pozná v jedné z příloh uvedených v této knize), posloužily jako dobrý podklad i pro můj další výzkum. Od té doby jsem si začal vážněji uvědomovat přítomnost Vladimíra Kalcovského na válečných fotografiích, pořízených technickým důstojníkem 3. tankového praporu, tehdy poručíkem Vladimírem Benešem, i jeho podpisy na dochovaných dokumentech praporu z doby války. Portrét Vladimíra Kalcovského také do své knihy *Tanky míří k Ostravě* zařadili její autoři Sergej Petras a Karel Richter, kteří jej v popisce pod fotografií zcela po právu označili za „kronikáře 3. tankového praporu“.

Jsem velmi rád, že se vzpomínky Vladimíra Kalcovského dochovaly a dostaly ke čtenářům jako celek. Jsou nejen jeho osobním svědectvím o válce a době po ní následující, ale i důkazem jeho nezměrné snahy uchovat památku všech jemu známých spolubojovníků. Je též nutné si uvědomit, že v době, kdy jeho dílo vznikalo, mohl použít pouze svou paměť, omezené množství poznámek a fotografií z doby války a nepočetnou poválečnou literaturu. Nemohl navštěvovat tehdy nepřístupné archivy, nehledě na to, že dnes obvyklé digitální studovny a internetové databáze příslušníků odboje neexistovaly ani v úvahách. Přesto díky svému neutuchajícímu úsilí a pečlivosti ve výsledku došel dále než absolutní většina jeho současníků.

Vydání „frontového deníku“ by určitě přivítal nejen Vladimír Kalcovský, ale i všichni z výše jmenovaných veteránů. Ti vždy vyjadřovali určitou, dalo by se snad říci nenápadnou hrdost na svou příslušnost ke 3. tankovému praporu. Nejlépe ji asi vyjádřil v neformálním rozhovoru bývalý řidič-mechanik nadporučík v. v. Teofil Vegricht: „Byl bych moc rád, aby se na náš 3. tankový prapor, který jako jediný z celé brigády vydržel bojovat od Žor do Ostravy a pak až do Prahy, nezapomnělo. Moji kamarádi nasedali do tanků někdy i po zranění a věřte, byt' pancíř našeho ‚téčka‘ měl 90 milimetrů poctivé oceli, často jsme měli v palbě takový pocit, že skrz něj snad i vidíme. A přesto jsme to táhli dál...“

Dnes už, pokud je mi známo, nežije žádný příslušník 3. tankového praporu, aby Janu Valičkovi a všem ostatním, co se zasloužili o vydání knihy ve výsledné podobě, na tomto místě poděkoval. Snad to nebude považováno za troufalost, ale dovolím si za všechny ty výše zmíněné, poděkovat já... Děkuji!

PŘEDMLUVA AUTORA VLADIMÍRA KALCOVSKÉHO

Uplynulo osmačtyřicet let od druhé světové války, nejhorší války, jakou kdy lidstvo ve svých dějinách poznalo. Války, kterou mohl zplodit jen fašismus a zfašizovaný německý imperialismus. Uplynulo přes osmačtyřicet let od krvavého zápasu všeho pokrokového lidstva proti barbarskému nepříteli – německému fašismu.

Německý fašismus v čele s Adolfem Hitlerem, kterého dosadili skuteční vládcové Německa – kolínští bankéři, porýnští a porúřští děloví králové, uhlobaroni a junkerská šlechta. Ano, tito pánové vložili do Hitlerových rukou kancléřské žezlo. Němečtí průmyslníci, bankéři a junkeři byli citliví k pangermanismu, na který sázel i Adolf Hitler. Věřili, že Adolf Hitler odloží antisemitský prapor a smíří se s kapitalisty židovské národnosti, podrží si prapor protibolševický a rozdrtí první socialistický stát na světě – Sovětský svaz, a tak splní dávné tužby světového imperialismu.

Před osmačtyřiceti lety skončila druhá světová válka, která svým rozsahem, počtem válčících států, územím zachváceným válečným požárem, mobilizovanými lidskými rezervami, zapojenými do válečných akcí nebo do válečného průmyslu, množstvím válečné techniky, nasazením milionových armád v jednotlivých vojenských operacích (operace Rudé armády u Moskvy, stalingradská bitva, bitva u Kurska, invaze v Normandii) předčila vše, co dějiny lidstva doposud poznaly. Desítky milionů mrtvých a zraněných na bojištích, desítky milionů mrtvých a zraněných dětí, žen a starců v zázemí. Miliony utýraných v koncentračních táborech a zajateckých lágrech.

Od prvního dne Velké vlastenecké války povstal všechen sovětský lid na obranu své vlasti. V řadách Rudé armády bojovalo proti zákeřnému fašismu tisíce a tisíce sovětských Čechů. Mnozí po celou dobu Velké vlastenecké války až do jejího vítězného konce.

V této světové válce se podílel na porážce fašismu i 1. čs. armádní sbor v Sovětském svazu pod velením generála Ludvíka Svobody. Po vzniku 1. čs. vojenské

jednotky v Sovětském svazu sovětská vláda dovolila všem sovětským Čechům v Rudé armádě volný přestup do československé vojenské jednotky v Sovětském svazu. Z hrstky československých antifašistů a vlastenců a padesáti sovětských Čechů, kteří přestoupili z řad Rudé armády, vyrostl v Buzuluku 1. čs. samostatný polní prapor, který v těžkých bojích u Sokolova čestně obstál. Po doplnění ztrát převážně Rusíny byl reorganizován na 1. čs. samostatnou brigádu a v bojích o Kyjev a Bílou Cerkev drtil nepřítele. Tři Zlaté hvězdy Hrdinů Sovětského svazu a sovětské a československé rády a medaile byly důkazem hrdinství 1. čs. vojenské jednotky v Sovětském svazu.

Po reorganizaci 1. čs. vojenské jednotky v Sovětském svazu na jaře roku 1944 na západní Ukrajině vznikl 1. čs. armádní sbor v Sovětském svazu, který se zúčastnil karpatsko-dukelské, ostravské a dalších vojenských operací. 1. čs. armádní sbor měl v září 1944 ve svém stavu na 16 500 bojovníků, z toho přes jedenáct tisíc volyňských Čechů – mužů a přes šest set žen. Jen na úseku fronty 1. čs. armádního sboru v těžkých a urputných bojích nepřítel ztratil přes sedmnáct tisíc svých důstojníků a vojáků, což byly třikrát větší ztráty, než měl 1. čs. armádní sbor v Sovětském svazu. To znamená, že sovětsí Češi bojovali velice dobře. Pokryli nehybnou slávou československé zbraně.

Čest a sláva bývalým příslušníkům 1. čs. armádního sboru v SSSR, čest a sláva bývalým příslušníkům 3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády.

Věčná paměť padlým hrdinům!

(Psáno v roce 1993)

PŘEDMLUVA JANA VALÍČKA

Když se mi shodou okolností koncem roku 2021 dostal do rukou třídílný *Frontový deník* kancelářského rotmistra 3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR poručíka v. v. Vladimíra Kalcovského, zaujal mne svou čtivostí a obsahem mnoha zajímavých příhod ze života jeho jednotky jak v zázemí, tak i v boji na frontě. Čtenář by si mohl říci, co mohl vědět kancelářský rotmistr o životě na frontě, ale jednou z jeho prací bylo vedení přesné evidence stavu mužstva i strojového parku a jeho denní hlášení na velitelství brigády. To tedy znamenalo, že se musel bez ohledu na bojovou činnost praporu pohybovat i v předních liniích a osobně zjišťovat aktuální stavy zraněných, mrtvých a poškozené nebo zničené techniky.

Všechny tři části *Frontového deníku* jsem si pečlivě přečetl a rozhodl jsem se, že se pokusím splnit přání Vladimíra Kalcovského, aby jeho kniha byla jednou vydána, jak sám uvedl v úvodní kapitole nazvané „Frontový deník“: „Věřím, že se mi můj záměr podaří splnit a hrdinství, oběti a prožité utrpení příslušníků 3. tankového praporu nezapadne do zapomenutí. Věřím, že se najdou obětaví lidé, kteří v započaté mé práci budou pokračovat, a *Frontový deník* bude přístupný všem.“

Obsah knihy jsem pozměnil tak, že jsem přesunul některé části původního rukopisu na vhodnější místa a odstranil jsem duplicity textů, které se v tak obsáhlém textu vyskytovaly (což je u strojopisného textu v rozsahu cca 380 stran vytvářeného v průběhu třinácti let pochopitelné a omluvitelné). Provedl jsem jazykovou úpravu celého textu. Dále jsem upravil nesprávně uvedená nebo nekompletní jména některých příslušníků 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR, která se mi podařilo dohledat především v databázi příslušníků čs. armády v zahraničí a archivních materiálech Vojenského historického archivu v Praze nebo jsem získal přesnější, případně i zcela chybějící informace od jejich přímých potomků. Do faktografických záležitostí jsem zasahoval v případech, kdy bylo jasné, že autor strojopisu udělal písarskou chybu při sepisování textu. Další úpravy

jsem provedl při sjednocování některých termínů v knize hojně používaných. Ne všechny informace uvedené v knize přesně odpovídají ověřitelným skutečnostem. V takových případech jsem využil možnosti vysvětlivek pod čarou. Kniha začala vznikat dvacet pět let po skončení druhé světové války a sám Vladimír Kalcovský uvedl, že vycházel z vlastních vzpomínek, zápisků z období války a informací svých spolubojovníků, kteří mu svými vzpomínkami přispívali. A protože každá lidská paměť má své hranice, prosím čtenáře o shovívavost, pokud v knize narazí na nějaké informace, s nimiž se nebude ztotožňovat.

Text knihy jsem formou příloh na jejím konci dále rozšířil o diskuze o několika konkrétních událostech zmíněných v knize, u nichž se informace poskytované v průběhu let jejich přímými či nepřímými účastníky rozcházejí a podařilo se mi k nim nashromáždit bližší informace. Týká se to okolností zranění Hrdiny Sovětského svazu Richarda Tesaříka na Hyrowě hoře, místa a doby úmrtí velitele původně samohybného děla a později radisty tanku Jaroslava Hnídka a okolností úmrtí velitele tanku Václava Umlaufa.

Vzhledem k potřebě rozsáhlých úprav textu a jeho doplnění o fotografické přílohy, domluvil jsem se dne 12. července 2023 na provedení těchto zásahů do obsahu knihy s dcerou Vladimíra Kalcovského, paní Alenou Hladilovou. Ta s tím bez výhrad souhlasila. Díky tomu je kniha doplněna o řadu fotografií a dokumentů z mého vlastního archivu a z archivů mnoha potomků mužů i žen sloužících v období druhé světové války v čs. tankových jednotkách v SSSR, bez ohledu na to, v jaké konkrétně z nich působili. Doufám, že se mi tím podařilo zvýšit atraktivnost knihy. Těm, kteří mi přispěli svými informacemi a materiály, je věnováno poděkování na konci knihy.

Zvláštní poděkování patří Ing. Milanu Kopeckému, autorovi knihy *1. československá samostatná tanková brigáda v SSSR* a řady odborných článků věnovaných československým tankovým jednotkám v SSSR a jimi používané technice. Věnoval spoustu svého vzácného času pečlivému přečtení celé knihy a poskytl mi řadu připomínek, cenných informací, fotografií a archivních materiálů, které jsem plně využil při přípravě *Frontového deníku* Vladimíra Kalcovského k vydání. Na jeho doporučení jsem provedl řadu úprav a doplnění textu knihy poznámkami pod čarou, čímž se zvýšila její faktografická informační hodnota.

Ke kvalitě fotografií bych chtěl uvést, že je velmi různorodá. Na řadě míst jsou použity fotografie značně neostré nebo poškozené. Příčinou jejich špatné kvality není jen jejich úctyhodný věk, ale mnohdy i práce samotného fotografa.

Vzhledem k tomu, že se jedná často o unikátní válečné fotografie příslušníků 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR, kteří v průběhu války zahynuli, jsem rád, že mi bylo umožněno tyto fotografie použít. Na některých fotografiích mohou čtenáři nalézt neurčené osoby, které poznají jako své příbuzné či známé. Budu moc rád, dají-li mi v takovém případě vědět prostřednictvím Československé obce legionářské. Jejich informace rád využiji při své další práci.

FRONTOVÝ DENÍK

Věnuji ho příslušníkům 3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR 1. čs. armádního sboru v SSSR, kteří padli v karpatsko-dukelské a ostravské operaci.

Čest jejich památce!

Napsal jsem své vzpomínky na 3. tankový prapor 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR a prosím, aby byly také jako frontové vzpomínky brány, a ne jako nějaké umělecké dílo. Jsou psány na památku těch mladých chlapců, kteří ve většině ani ještě nepoznali ženu, nebylo jim dopřáno spatřit vlast jejich předků, ale v těžkých bojích padli. Také i na památku mých bojových druhů, kteří do vytoužené vlasti přišli.

Nejobtížnější bylo vžít se do doby před mnoha lety a myslet tak, jak jsme tenkrát uvažovali, jednali a věřili ve svou pravdu.

K sepsání vzpomínek na 3. tankový prapor jsem musel vzít na pomoc jediné svoji paměť, kusé frontové poznámky a vítanou pomoc svých spolubojovníků.

Když jsem v roce 1970 odešel do důchodu, spadly ze mne všechny starosti z mého bývalého pracoviště. A tak jsem se pustil do sepsání *Frontového deníku*. Nejdříve jsem si sestavil koncept ze svých frontových poznámek, doplňoval jej svými vzpomínkami, příspěvky mých spolubojovníků, výňatky z knih a tisku a také informacemi z besed s příslušníky 3. tankového praporu při setkáních v Ostravě, pořádaných od roku 1965 každých pět let na památku osvobození Ostravy Rudou armádou a 1. čs. samostatnou tankovou brigádou v SSSR.

Teprve potom jsem celý koncept přepsal a rozdělil na tři části, a to:

díl první: *Karpatsko-dukelská operace*,

díl druhý: *Ostravská operace* a

díl třetí: *Konsolidace pohraničí*.

Ale i potom jsem některé pasáže přepracovával tak, jak jsem se dovídal podrobnější zprávy o činnosti praporu v bojích. V roce 1983 jsem se rozhodl všechny tři díly *Frontového deníku* znovu přepracovat a přepsat, co pokládám za významnější rozšířit, co za podřadnější vynechat.

Věřím, že se mi můj záměr podaří splnit a hrdinství, oběti a prožité utrpení příslušníků 3. tankového praporu neupadne do zapomnění. Věřím, že se najdou obětaví lidé, kteří v započaté mé práci budou pokračovat, a *Frontový* deník bude přístupný všem.

Kdo nezná minulost, nemůže pochopit přítomnost.

Vladimír Kalcovský

Únor 1983

MOTTO:

*Nikdy nezapomeňme, jak lehce jsme svobodu
ztratili a jak těžce a za cenu velikého úsilí a velikých obětí na-
šeho a zejména sovětského lidu jsme ji dobývali zpět!*

generál Ludvík Svoboda
Z Buzuluku do Prahy. 1. vyd.
Praha: Mladá fronta, 1960, s. 5

KARPATSKO-DUKELSKÁ OPERACE
PRVNÍ DÍL FRONTOVÉHO DENÍKU

MOTTO:

*Ty můj kraji, ty mé bezpečí,
ty má zatvřelosti, ty má věčnosti.
Tvá hlína, mnuta v prstech,
voní po zetlelých vlasech dávno
pohřbených tkalcovských dědů a báb
a je přísadou mé krve.
Ty můj kraji!*

František Halas

Úryvek z básně *Já se tam vrátím* (1949)

ČESKÁ MENŠINA NA UKRAJINSKÉ VOLYNI

Česká menšina na ukrajinské Volyni se nacházela v prostoru měst, a to Kremenec, Dubno, Mlynov, Luck, Vladimír Volyňský, Kiverce, Kleváň, Rovno, Zdolbunov, Ostrog, Korec. Další Češi byli roztroušeni okolo Kyjeva a Žitomiru.

Právě když byli němečtí fašisté nejvíce zpiti svými dočasnými vítězi, sešlo se několik českých učitelů-vlastenců na Volyni a založili protifašistickou organizaci *Blaník*, která organizovala proti fašistické sběři všechny uvědomělé volyňské Čechy, kterých zde bylo na čtyřicet pět tisíc. A to bez rozdílu politického a náboženského přesvědčení. V krátké době vypracovali stanovy, které vytyčovaly následující cíle organizace:

1. Příprava volyňských Čechů pro vstup do československé armády v SSSR.
2. Sabotážní práce v zázemí německé armády. Znemožňování dopravy, zásobování a podobně.
3. Neangažovat se pro práci nacionalistických proudů jiných národů (zachovat neutralitu).
4. Otevřený boj se zbraní v ruce proti fašistické armádě a jejím pomahačům, a to v řadách československé armády v SSSR.

Byl vydáván *Hlasatel* – tajný protifašistický týdeník, orgán *Blaníku*. V roce 1943 měl *Blaník* již své důvěrníky ve 135 českých obcích na ukrajinské Volyni. Ti měli za úkol šíření *Hlasatele* mezi spoluobčany a zakládání místních výborů odboje. Další úkol byl pro východní české vesničky, a to, jakmile se do některé z nich dostane vítězná Rudá armáda, zaslat okamžitě telegram maršálu Stalinoovi do Moskvy se žádostí, aby byl volyňským Čechům umožněn dobrovolný vstup do řad československé armády v SSSR.

Po vítězném průlomu německé obrany v prostoru Žitomiru i. ukrajinským frontem v únoru 1944 padlo město Rovno a zanedlouho i Luck. Josef Kazda

Podporučík Josef Kazda (31. srpna 1897, Horodišče na Volyni), člen odbojové organizace Blaník na Volyni. Od 4. června 1916 do 16. května 1917 byl příslušníkem 2. čs. střeleckého pluku čs. legie v Rusku, od 20. března 1944 byl velitelem trénu (zásobovací jednotky) 3. pěšího praporu 1. čs. brigády 1. čs. armádního sboru v SSSR. Demobilizován byl 30. dubna 1946 v hodnosti podporučíka. Živil se jako soukromý zemědělec, později člen závodní stráže, od roku 1968 byl v důchodu. Zemřel 7. června 1974 (sbírka J. Valíčka).*

dne 3. února 1944 zaslal maršálu Stalinovi telegram do Moskvy, a tak splnil úkol *Blaníku*.

Česká menšina na ukrajinské Volyni ožila. Ze všech volyňských vesniček se valily proudy českých krajanů k odvodní komisi v Rovně. Před vojenskou odvodní komisí stáli v řadách svobodní chlapi, kteří zanechali doma svoji milou, i šestnáctiletí, kteří před zkušební komisí stoupali na špičky nohou, aby zapřeli své mládí, ale i ženatí otcové i dědové už vnuků, hlásících se do armády. Přes deset tisíc volyňských mužů a více než šest set žen nastoupilo do československého armádního sboru v SSSR.

Velitel náhradního československého praporu (později přerostl v náhradní pluk) škpt. Rada měl velké starosti. Tisíce a tisíce nováčků nechat lékařsky vyšetřit, zaevidovat do kartotéky a přidělit do jednotlivých vojenských útvarů. Dále ubytovat, nakrmit a podle možností i ošetřit. Příliv tak velkého množství nováčků si vyžádal od sovětského velení rychlé a energické rozhodnutí.

Vyjasnění a upřesnění řady otázek, týkajících se vytvoření 1. čs. armádního sboru bylo řešeno na zasedání smíšené československo-sovětské komise dne 1. dubna 1944. Na zasedání přednesl generál G. S. Žukov zprávu, že sovětská vláda je ochotna v sovětských vojenských učilištích vyškolit 350–400 československých důstojníků

1

M o s k v a.

Náčelníku Hlavního politického
Úřadu Rudé armády.

Kazda Josef, občan české obce Novokrajev, rajon Hořka, oblast
Novos, Západní Ukrajina.

Naše obec byla osvobozena slavnou Rudou Armádou dne 29.I.
1944 r.

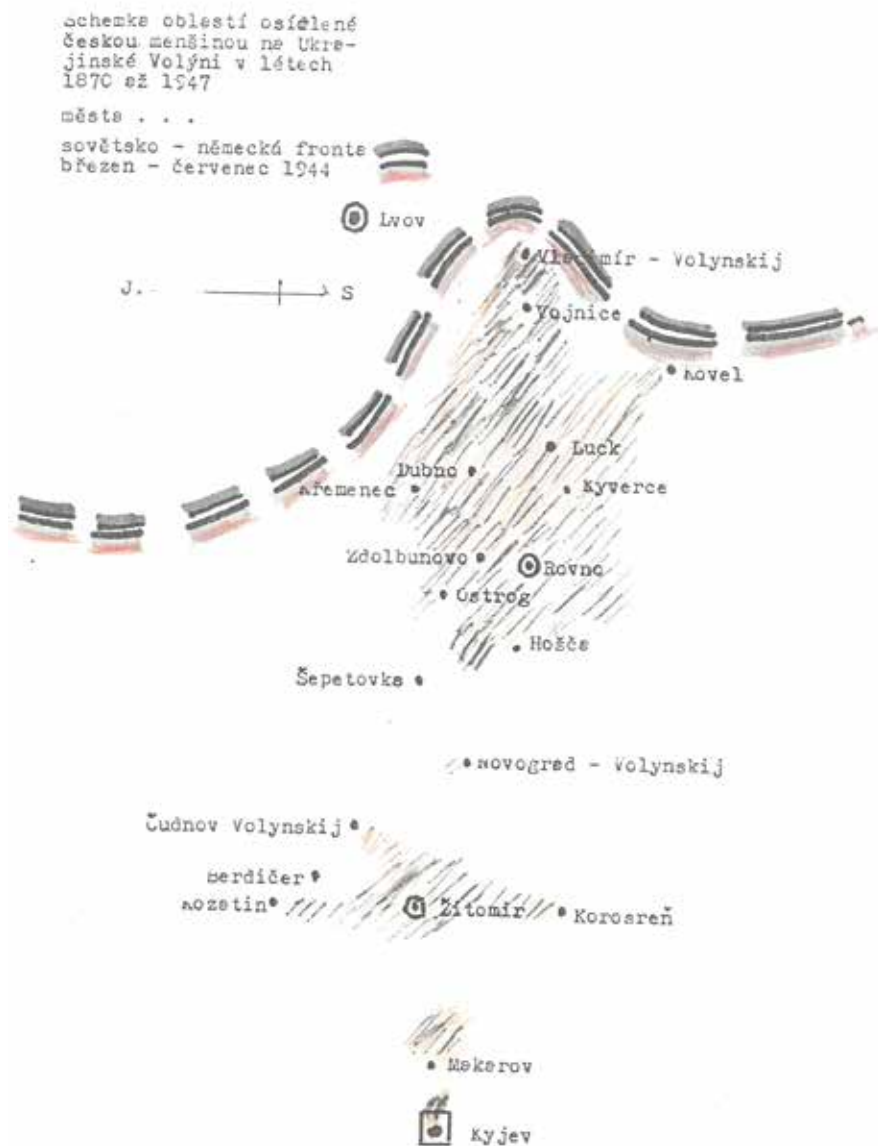
Projevují nesmírnou radost a dík za osvobození nás od
fašistických hord. My, Češi na Západní Ukrajině s nedočkavostí
čekáme, abychom mohli vstoupiti do řad české brigády a pomoci
na vědy zničití vraha všech evropských národů.

Všech obyvatel české národnosti na Západní ~~UKRAJINĚ~~ Volyni
se čítá kolem 50.000 osob. Pročež prosíme o podání nám instrukcí,
jak docílití spojení s 1. československou brigádou.

Novokrajev 3.II.1944.

Josef Kazda.

Český překlad oznámení Josefa Kazdy náčelníkovi Hlavního politického úřadu Rudé armády (Hlavní politická správa Rudé armády) ze dne 3. února 1944 o osvobození východní Volyně a zájmu tamních Čechů o vstup do řad české brigády v SSSR. Dokument pochází z pozůstalosti po plk. Jaroslavu Chudobovi (sbírka J. Valíčka).

a přidělit k 1. čs. armádnímu sboru až 200 sovětských instruktorů. A tak 10. dubna 1944 bylo vydáno memorandum o zformování 1. čs. armádního sboru.

Česká menšina na ukrajinské Volyni žila nyní myšlenkou „Vše pro frontu – vše pro osvobození Československé republiky!“ A tak česká menšina na Volyni dává 1. čs. armádnímu sboru vše – tisíce mužů a stovky žen, aby doplnili prořídle řady československých bojovníků po těžkých bojích u Kyjeva a Bílé Cerkve.

Doma zůstali jen matky, starci, stařenky a děti. Česká menšina na Volyni otevřela svou štědrá dlaň, takže se 1. čs. armádnímu sboru v SSSR dostalo darem množství nejlepších koní a úprží,¹ vozy, stovky kusů hovězího dobytka a vepřového bravu, mnoho tun obilí a mouky.

Tak historicky velkých událostí česká menšina na Volyni doposud nikdy neprožívala.

Co radosti a štěstí se skrývalo v srdcích nových bojovníků ve chvíli, kdy ke všem pronesl generál Ludvík Svoboda tyto věty: „Stáváte se vojáky československé armády... uvědomte si, že jste se stali bojovníky za nejvyšší lidský ideál, bojovníky za svobodu svého národa...“

JOSEF HOLÁTKO

bývalý příslušník 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR
(účetní rotmistr velitelské a spojovací rot)

Pokusím se jen krátce osvětlit účast české menšiny na ukrajinské Volyni v bojových cestách na osvobození její staré vlasti. Krásné, úhledné a upravené české vesničky a osady tonuly v záplavě ovocných sadů a chmelnic, obklopené lány bohaté úrody, roztroušeny od Lucku až k Žitomiru a dále jednotlivě na jih až na Krym. To byly domovy české menšiny na ukrajinské Volyni. Pracovitý, podnikavý a vytrvalý lid, který na zanedbaných, keři zarostlých polích vytvořil tuto krásu. Volyňská česká menšina nejen pilně pracovala a zvelebovala svůj majetek, ale byla vzorem a příkladem pro místní ukrajinské obyvatelstvo pokrokovým vedením zemědělství. U místního obyvatelstva byla oblíbena a soužití bylo vzorné. Budovaly se nejen rodinné domky, ale i hospodářské budovy, zakládaly se ovocné sady a chmelnice. V českých obcích se zakládaly české školy, lidové knihovny, divadelní a pěvecké spolky, tělovýchovné jednoty, dechové kapely a hasičské sbory.

Ale tento plodný, krásný život netrval věčně. Po pětácti letech se ukrajinská Volyň stala bojištěm první světové války. Svobodní chlapci i ženatí tatíci

¹ Archaický výraz pro postroj.

Tchán Miloslava Sochory Michal Boecian (13. září 1895 v Lubostroni) sloužil od 10. dubna 1915 do 20. listopadu 1918 v německé armádě. Zpočátku v Rusku, kde byl zraněn, poté ve Francii, kde byl s 418. pěším plukem u Verdunu. V prosinci 1917 odjel na italskou frontu a v květnu 1918 se vrátil zpět do Francie, kde se zapojil do poslední německé ofenzívy. Zúčastnil se bojů na Marně. Válku zakončil jako desátník v německé armádě. Po válce se vrátil domů, kde v dubnu 1919 vstoupil k velkopolským střelcům a s jejich 3. plukem v červnu téhož roku odjel na frontu k Minsku. V září 1920 se jako velitel kulometné čety 9. roty 57. pěšího pluku vyznamenal v bojích u města Kobrynia a řeky Michawiec, kde projevil výborné velitelské*

schopnosti a odvahu v přímém boji s nepřátelskými jednotkami, za což byl vyznamenán nejvyšším polským vojenským vyznamenáním Řádem Virtuti Military 5. třídy (na prsou první zleva, vpravo je polský Kříž za chrabrost). Poté se živil jako rolník a život neměl zrovna snadný. Během druhé světové války sloužil v polské zahraniční armádě na Středním východě, v roce 1947 pobýval v Egyptě, v srpnu téhož roku se usídlil ve Velké Británii, kde farmařil a pobýval až do své smrti (sbírka J. Valíčka).

museli narukovat do ruské armády a byli vysláni na frontu. Později byli přeřazeni do České družiny, která vznikla z volyňských Čechů a českých přeběhlíků z rakouské armády na ruskou stranu fronty. Zúčastnili se bojů u Zborova. Po rozpadu rusko-rakouské fronty na přelomu let 1917/1918 a odchodu České družiny směrem na východ se až na několik svobodných chlapců všichni volyňští Češi z České družiny demobilizovali a vrátili ke svým rodinám. Stovky se jich ale nevrátily, zůstaly na bojištích a byly pohřbeny v hromadných vojenských hrobech.

Na přelomu let 1915/1916 se rusko-rakouská fronta přesunula na východ a Rakušané dobyli Dubno–Sarny a většina českých vesniček a osad se dostala do frontového pásma. České obyvatelstvo muselo opustit své usedlosti a domovy, vzít

s sebou jen to nejnnutnější a odejít do týlu ruského nebo rakouského. Tam prožili své útrapy až do přelomu let 1917/1918, kdy se rusko-rakouská fronta rozpadla, a Rakušané postupovali na východ. Čeští vyhnanci se navraceli do svých domovů, zplundrovaných a vydrancovaných, často našli jen spáleniště a rumiště.

Ale to ještě nebyl kalvárii konec. Jen se trochu postavili volyňští Češi na nohy, přehnala se krajem od Žitomiru až k Lucku a dále na západ válečná vlna sovětsko-polské války. A byly nové oběti na lidských životech a majetku. Ale čas všechny rány zahojil. České vesničky dostaly ještě krásnější vzhled a život pokračoval dále.

České posvícení neboli hody trvalo nejméně tři dny a návštěva z okolních českých vesniček a osad byla vždy hojná. Volyňští Češi byli široko daleko známí svou pohostinností. Již odpoledne česká dechovka vyhrávala před hospodou a zvala obyvatelstvo k taneční zábavě a krásné české pochody a písničky se rozléhaly do širého ukrajinského kraje.

Po sovětsko-polské válce zůstala většina českých vesniček na Volyni v Polsku. Ale pod vládou Piłsudského neměli volyňští Češi na růžích ustláno. Polský šovinismus jim kalil život, ale přitom posiloval v českém obyvatelstvu národní a vlastenecké cítění ke staré vlasti.

Ku konci června 1941 se přes ukrajinskou Volyň přehnala vlna zhovadilého německého fašismu a zase byly ztráty na majetku a životech českých obyvatel. Tímto okamžikem vstoupila česká menšina na Volyni svým přesvědčením do řad odboje a nečekala na osvobození se založenýma rukama. Hrstka nadšenců se už v roce 1941 sdružila v ilegální české protifašistické organizaci *Blaník*. Připravovala mládež na příchod sovětské armády a s ní i československé vojenské jednotky. Prakticky ovládala politické i veřejné mínění tamní krajanské společnosti. Vštěpovala krajanům vědomí v ničem nepodporovat válečné úsilí okupantů a se zbraní v ruce se podílet na konečném vítězství nad fašismem a osvobození staré vlasti. Díky ilegálnímu časopisu *Hlasatel*, který byl zasílán důvěrníkům do 137 českých obcí, byli krajané dobře informováni o úspěšných bojích 1. čs. samostatné brigády u Kyjeva a Bílé Cerkve a netrpělivě očekávali její příchod na Volyň, aby mohli vstoupit do jejích řad.

*Autorem této kapitoly je Josef Holátko,
bývalý účetní rotmistr velitelské
a spojovací roty tankové brigády.*

Zleva desátník Josef Bohatec, podle límcového označení tankista, voják Alexandr Kaufman a desátník Josef Holátko. Josef Holátko se narodil 21. listopadu 1906 ve volyňských Dorohostajích Českých soukromým zemědělcům Marii a Antonínu Holátkovým. V rodné obci vychodil obecnou školu, po které už absolvoval pouze kurz pro zemědělce a pracoval na rodinném hospodářství. Dne 19. listopadu 1933 si vzal Annu, rozenou Šafářovou, a žili a pracovali spolu na rodinném hospodářství. V době odvodu do čs. vojenské jednotky v SSSR 21. března 1944 v Rovně měl dvě dcery, desetiletou Marii a šestiletou Aničku, a jeho žena čekala třetí dcerku, Ludmilku, která se narodila až po jeho odchodu do armády. Poprvé ji viděl až v roce 1947. Josef Holátko do války neprodělal žádný vojenský výcvik, teprve až po odvodu v březnu 1944. Vzhledem k tomu, že při první službě dostal záchvat padoucnice, byl zařazen k zásobovací jednotce 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR a 30. července 1944 byl určen k výkonu funkce účetního rotmistra 3. tankového praporu. Po skončení války se usadil v Šumperku, kde měl vlastní hospodářství a dům. Na jaře roku 1947 k němu přijeli z Volyně rodiče a manželka s dcerami a bydleli opět spolu. Začátkem 50. let se nechal přemluvit ke vstupu do JZD, kde jezdil s koňským povozem. V roce 1957 z JZD vystoupil a snažil se soukromě hospodařit, ale dlouho nevydržel „házení klacků pod nohy“, zadlužil se a po dvou letech opět vstoupil do JZD, kde pracoval až do důchodu. V mládí na Volyni se věnoval ve volném čase divadelnímu ochotníčení, rád zpíval a přednášel básně, v dospělosti byla jeho koníčkem už jen práce v zemědělství, na nic dalšího už mu nezbyl čas. Zemřel 26. května 1993 (archiv A. Foglové).

NÁSTUP VOLYŇSKÝCH ČECHŮ DO SVOBODOVY ARMÁDY

Druhý únor 1944 znamenal pro většinu českých vesniček a osad na ukrajinské Volyni definitivní osvobození ze spárů fašistické okupace. Sovětská jezdecká divize prolomila na severu přes běloruské lesy a močály německou frontu hluboko do fašistického týlu. Přetřela ústupové cesty početným fašistickým vojenským seskupením. V jednom dni byla osvobozena velká volyňská města Luck a Rovno.

Čtyřicet pět tisíc volyňských Čechů si konečně volně vydechlo. Válka dosud pokračovala a většina českých vesnic a osad se ocitla ve frontovém pásmu, což samo sebou přinášelo řadu dalších válečných útrap, nejistoty a strádání. Nemohlo to však zhatit radost krajanů, že pominul zběsilý fašistický teror, kdy nikdo nevěděl svého dne ani hodiny. Tento teror si vyžádal životy více než 450 volyňských Čechů, z toho 374 obětí v Českém Malíně, na 30 obětí v Michně-Sergejevce. Vojenské operace a přechod front od roku 1941 do roku 1944 si vyžádaly nejméně stovku dalších obětí z řad volyňských Čechů, oběti rukou banderovců v to nepočítaje.

Mnoho volyňských Čechů bojovalo v řadách Rudé armády od samého začátku války. Dvaapadesát volyňských Čechů bojovalo v památné bitvě u Sokolova v 1. čs. samostatném polním praporu a dvaadvacet jich tam padlo.

V únoru a březnu 1944 proběhl nástup do 1. čs. samostatné brigády spontánně, přímo manifestačně. Šli všichni, muži v plné síle, staří, prošedivělí tatíci, bývalí bojovníci *České družiny* z první světové války i nezletilí, sotva škoře odrostlí chlupci. Ani ženy a dívky nezůstaly stranou. Přes 600 jich vstoupilo do řad československé vojenské jednotky. Jednotlivé české vesnice přicházely uspořádaně do Rovna a později do Lucku k odvodním komisím, aby se hromadně přihlásily. Přicházely ve vyřazených řadách, se sovětskými a československými vlajkami v čele a s trikolórou na čepicích a v klopách kabátů. Do kroku jim vyhrávala pochod místní česká kapela. Odvodní komise měly zase plné ruce práce, aby zvládly a zaregistrovaly lavinovitý příliv nováčků. Méně práce už měli lékaři. Volyňští Češi uvyklí těžké zemědělské práci se vesměs těšili dobrému zdraví a dobré fyzické kondici. Podle toho také jednali a nikdo nesimuloval, kdo se hlásil, byl schopný. Jen menší počet starých, a i nemocných nebo postižených, šel k zevrubné lékařské prohlídce. Většina ne aby se vyhnula vojenské službě, ale aby byli zařazeni a prospěšní podle svých omezených schopností a nezdržovali tak výcvik

nováčků v bojových útvech. Lékaři se snažili vrátit domů táty nad padesát let a chlapce mladší 17 let, což byla hranice pro přijetí do armády. U mladých lékařů neměli mnoho úspěchů, neboť se mnozí z nich hlásili jako mnohem starší, než ve skutečnosti byli.

Ze 45 000 Čechů z ukrajinské Volyně se jich přihlásilo na 12 000, z nichž určitá část byla vrácena domů. Příliv více než 11 000 volyňských Čechů a tisíce Slováků, kteří přešli na Kavkazu k Rudé armádě, umožnil československému vedení provést reorganizaci 1. čs. samostatné brigády v SSSR na 1. čs. armádní sbor v SSSR, který měl následující součásti:

- 1. čs. samostatnou brigádu,
 - 2. čs. samostatnou paradesantní brigádu,
 - 3. čs. samostatnou brigádu,
 - 1. čs. samostatnou tankovou brigádu (do srpna 1. čs. samostatný tankový pluk),
 - 5. dělostřelecký pluk (1.-4. dělostřelecký pluk byly součástmi 1. a 3. čs. samostatné brigády),
 - později smíšenou leteckou divizi a
 - pomocné složky.
- Celkem k září 1944 16 500 vojáků.

Volyňští chlapci nepřišli do 1. čs. armádního sboru s prázdnými rukama. Darovali 1. čs. armádnímu sboru v SSSR 800 koní, 300 kusů hovězího skotu, 110 vepřů, 250 koňských povozů s kompletní úprží, 250 tun mouky, obilí, nepočítaje v to sádlo, drůbež, vajíčka a mléčné výrobky. Dále 30 psacích strojů, 500 svazků knih, hudební nástroje pro dva dechové orchestry, mnoho věcných darů, zlaté prsteny, carské zlaté ruble a další věci, které nebyly zaregistrovány.

Ti, co po více než dva roky svou mravenčí prací v *Blaníku* připravovali tento mohutný manifestační nástup po stránce politicko-morální a organizační, zůstali skromně v pozadí. Všichni členové *Blaníku* splnili svoji vlasteneckou povinnost a společně s ostatními vstoupili do řad 1. čs. armádního sboru v SSSR. Prodělali řadu bojů. Mnozí z nich padli nebo byli zraněni.

Tankisté, volyňští chlapci, přispěli na tankovou kolonu „Český Malín“ sbírkou 600 000 rublů, 3. brigáda, tvořená z velké části chlapci z Volyně, darovala 750 000 rublů.

Za osvobození staré vlasti volyňští chlapci zaplatili velkou daň, a to oficiálně téměř 1 300, ve skutečnosti 1 500 padlých, zemřelých na zranění a nezvěstných a přes tři tisíce zraněných. Mnoho zraněných zemřelo ve vojenských nemocnicích. Ti nejsou podchyceni mezi padlými přímo na bojištích. V Rudé armádě padlo přes pět set volyňských Čechů, v polské armádě přes padesát, v partyzánských skupinách přes dvacet.

PRVNÍ KROK DO VOJENSKÉHO ŽIVOTA

Budu vám vyprávět své zážitky z druhé světové války, které jsem se aktivně zúčastnil jako příslušník 3. tankového praporu 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR v letech 1944–1945. Budu postupovat formou jednoduchého vyprávění o vzniku a bojové cestě 3. tankového praporu, do všech možných důsledků dodržovat historická fakta a držet se skutečných příběhů.

Po osvobození našeho kraje Rudou armádou v lednu 1944 nebyl ještě zajištěn v obci klid. Ve dne vládly sovětské orgány, v noci partyzáni, banderovci, ale i kriminální živly, které se obohacovaly na úkor civilního obyvatelstva. V noci neplatily zákony, ale pohnutky. Stačilo slovo znepráteného souseda a rozsudek byl okamžitě vykonán, a to tvrdý.

Další zvěřstva napáchali v našem okrese fašisté (mimo jiné sto padesát tisíc zavražděných rudoarmějců – zajatců). V našem okrese byly vypáleny desítky obcí a povražděny tisíce obyvatel. V dubnu padl, jako rudoarmějce, můj bratr Václav. To vše mělo na moje smýšlení takový dopad, že jsem, ač nevoják, dobrovolně vstoupil 1. května 1944 v Rovně do 1. čs. armádního sboru v SSSR.

Neodešel jsem z obce sám, se mnou odešli Antonín Pilný s dcerou, Zdeňka Drbohlavová, Helena Mrázová, Olga Andrlová a další. V Rovně jsem se přihlásil u velitele náhradního československého pluku škpt. Rady, prodělal lékařskou prohlídku a byl zařazen jako kancelářská síla u náhradního pluku pod kmenovým číslem 12 647/m. V kanceláři náhradního pluku mi kancelářský rotmistr vysvětloval taje vojenské evidence. Asi za hodinu a půl jsem byl povolán do kanceláře škpt. Rady, kde byl přítomen kpt. Vladimír Janko. Bylo mi oznámeno, že budu zařazen do tankového pluku. Obdržel jsem od kpt. Vladimíra Janka lístek poručíku

Podle autora fotografie Alexandra Pánka se jedná o poslední fotografii Víta Nejedlého (22. června 1912, Praha). Vystudoval obor hudební věda na Univerzitě Karlově v Praze. Poté působil jako sbormistr v pěveckém spolku Lukeš, od roku 1936 byl sbormistrem a dirigentem českého divadla v Olomouci. Po německé okupaci Československa emigroval do SSSR, kde se zapojil do politického a uměleckého života v Moskvě. V květnu 1943 byl v Novochopersku odveden do 1. čs. samostatné brigády, kde se stal velitelem hudební čety. Ta se stala předchůdkyní Armádního uměleckého souboru. V době bojů o Dukelský průsmyk onemocněl břišním tyfem, na který zemřel 2. ledna 1945 ve vojenské nemocnici u Krosna. Jeho otcem byl hudební vědec a politik Zdeněk Nejedlý (sbírka J. Valíčka).*

Vítu Nejedlému, aby nám vyslal jednoho trubače do vojenského vlaku (ešalonu). A dále rozkaz, že máme v Rovně na nádraží společně s trubačem nastoupit do vlaku s tankisty. Tento rozkaz jsem splnil až na to, že jsem nemohl v noci nasednout do vlaku s tankisty, poněvadž civilní osoby měly vstup na nádraží přísně zakázán. Přespál jsem u sestřenice ve městě, přežil první noční nálet na město a ráno se připojil k prvnímu československému vojenskému vlaku ženistů. Odpoledne jsem už pomalu projížděl nádražím nedaleko mé rodné obce. Byl jsem na vážkách – nemám skočit a nechat vojnu plavat? Ne!!!

Vlaky se sunuly pomalu jeden za druhým. Byly protiletcky vyzbrojeny – na voze obráceném vzhůru koly byly na kolo přimontované kulomety Maxim. Před každým nádražím se hodinu stálo a čekalo na uvolnění trati. Až druhý den ráno jsme dorazili do Proskurova (dnes Chmelnický). Konečně jsem dohnal své tankisty. Okamžitě jsem se přihlásil na štábu pluku a dostal jsem rozkaz hlásit se u rtm. Josefa Touška. Dostal jsem přiděleno místo na pryčně v nákladním vagónu, v kuchyni vyfasoval černou kávu a kus komisárku a jelo se pomaloučku dále na Kamenec Podolský. Jelo se celý den a celou noc, až ráno se vykládalo z železničních vagónů mužstvo, tanky, vozy a koně. Narychlo snídaně, komisárek a černá káva a pochodem na Chotyň přes pontonový most na Dněstru. Na mostě přišel povel změnit krok.

V Chotyni se chlapci chovali bujaře. Prodávali své civilní svršky za kořalku, zpívalo se a tančilo, až se vesnice trásla. A výsledek se ráno ukázal. Posádkový důstojník podporučík Bohumil Polanský vydal rozkaz, že na tancích a autech pojedou jenom velitelé a řidiči, ostatní půjdou pěšky. Osmatřicet kilometrů do Černovic. Táhl jsem pomalu svůj kufr a snažil se nebyť mezi prvními, abych se neuhnal, ale také ne mezi posledními. U každé studny stál rudoarmějce a nedovolil nabírat vodu. Musela stačit zásoba z polní lahve. Asi v polovině naší marš cesty nás dohonil poručík Buršík na motocyklu a vzal mi na něj kufr. Potom se mi šlapalo lehčeji. Asi po dvaceti kilometrech byl oběd, umývání, doplnění polních lahví a pochod dále na Černovice. Večer jsme prošli městem, zastavili na jeho okraji a ubytovali se ve stodolách. Padli jsme na slámu a spali jako v peřinách. Ráno vztyk, snídaně a další pochod, ale už na autech. Před polednem jsme už byli na místě v obci Rusov. Odpočinek a nocleh ve stodole na mlatě. Ráno po snídani povel škrábat brambory na oběd. Také jsem se přihlásil. Postavili jsme se do řady a účetní 2. praporu si nás zapisoval. Hlásím se: „Vojín Vladimír Kalcovský.“ „Vystoupit,“ zní rozkaz účetního.

„Safra, co jsem to zase provedl,“ vrtalo mi hlavou, ale vystoupil jsem a čekám, co bude.

Účetní rozdělil práci a otočil se ke mně se slovy: „Pojď se mnou.“

Zavedl mne na svoji ubikaci, kde se v papírech vrtal Josef Holátko, jak jsem se za chvilku dozvěděl.

„Nejseš z Dědový Hory?“

„Ano, jsem,“ odpovídám.

Květen roku 1944, přesun 2. čs. samostatné paradesantní brigády v SSSR z Jefremova do Kamence Podolského. Na snímku je zachycena úprava těžkého kulometu Maxim vz. 1910 ráže 7,62 mm pro protiletadlovou obranu během přesunu. Tato přesně odpovídá popisu v textu. Na snímku zcela vpravo je ppor. Ladislav Kilián, velitel družstva v bojích u Sokolova 8. března 1943 (VÚA-VHA).

„Já jsem Josef Posner z Dorohostaje. Vždyť jsme u vás bydleli, když jsme utíkali před frontou v roce 1916. Bydleli jsme u vás přes zimu a hráli jsme si na vojáky. Pamatuješ se?“

No bodejď bych se nepamatoval. Vždyť je to Posnerů Pepík. Byli jsme oba mile překvapení. Osmadvacet roků uplynulo od té doby, kdy jsme si hráli na vojáky. A po tolika letech si zase budeme „hrát na vojáky“, ale už opravdové. A jak ta naše hra dopadne, na to se mi nechce ani myslet.

Už jsem samozřejmě brambory neškrábal. Ubytoval mne prozatím ve své ubikaci. Spal jsem na jedné posteli s účetním rotmistrem velitelské a spojovací roty vojínem Josefem Holátkem.

Celý den sedmého května jsem se poflakoval po malebné ukrajinské vesničce Rusovu. Pěkné, úhledné domečky, ale s tak krásnými lidovými ornamenty, to jsem viděl poprvé. Zvenčí krásně vyzdobené ornamenty, často vyřezávanými ve dřevě, malované v národních ukrajinských barvách – žluté a oblohové, sem tam červená a hnědá. Radost se bylo na takový domeček podívat. Vypadal jako perníková

Vladimír Blecha (2. června 1919) z obce Czarikov Marusja prodělal základní vojenskou službu v polské armádě, v roce 1941 byl povolán do Rudé armády a bojoval v pěším pluku na Dněstru. V bojích u Moskvy již řídil tank BT-7, poté byl přeškolen na řidiče samohybného děla. V době utváření polských vojenských jednotek v SSSR přešel k jejich tankové části, s níž se podílel na osvobození Mělníka, odkud pocházeli jeho předkové. Na fotografii je vlevo dole, nad ním jeho bratr Věnceslav Malát (sbírka J. Valíčka).*

chaloupka z pohádky. A co teprve uvnitř. Trámový strop krásně vyřezávaný a zase vymalovaný v národních barvách. Všude čistoučko. Na stěnách ikony pravoslavných svatých, zavěšené do vyšíváných ručníků. V rohu stůl a nezbytný bočníček černého chleba a sůl. Slovanský zvyk vítání – host do domu – Bůh do domu. Krásný prastarý slovanský obyčej. Žel, dnes se už s ním nepotkáme.

A co vesničané? Mluvili ukrajinsky, ale haličským nářečím. Přívětiví, pohostinní a bylo vidět, že nás mají rádi. Starší ještě chodili v doma vyrobených národních krojích.

Milý haličský lid. Lid, jehož dějiny sahají až do jedenáctého století – doby velkého knížectví haličsko-volyňského, které na tu dobu bylo na vysokém stupni státnosti a mělo těsné styky s českými knížaty z rodu Přemyslovců.

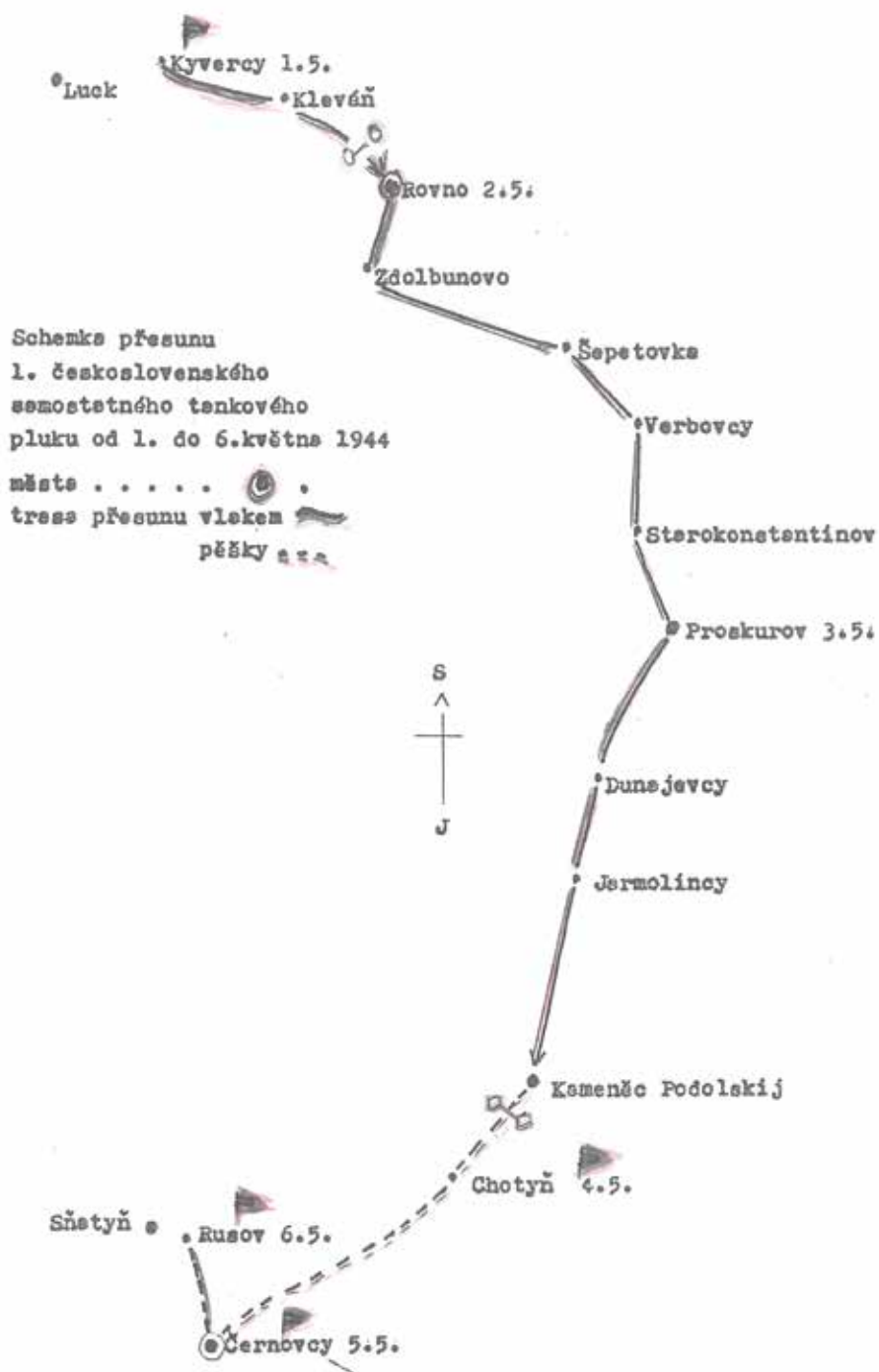
VZNIK I. ČESKOSLOVENSKÉHO ARMÁDNÍHO SBORU V SSSR

Velitel I. ukrajinského frontu maršál Koněv vydal rozkaz zformovat k 5. květnu 1944 velení I. čs. armádního sboru v SSSR podle tabulky č. 04/70 v počtu 99 lidí s dislokací ve městě Rovno (poštní číslo 53 230). První čs. samostatnou brigádu, vyznamenanou řádem Suvorova a Bohdana Chmelnického, k 10. květnu zesílit na 5 582 mužů a udržovat ji podle tabulek a v počtu podle připojeného seznamu. Čs. samostatný záložní prapor přeformovat v čs. samostatný záložní pluk podle tabulek č. 04/299 s počtem 3 000 lidí a přemístit jej spolu s čs. samostatným tankovým praporem v době od 25. dubna do 1. května 1944 do města Rovna.

Tento dokument definitivně řeší otázku vzniku I. čs. armádního sboru v SSSR.

Další růst čs. tankových jednotek v SSSR již zabezpečoval velitel I. čs. armádního sboru v SSSR brigádní generál Jan Kratochvíl a po jeho odvolání brigádní generál Ludvík Svoboda.

V březnu 1944, po těžkých, ale vítězných bojích u Kyjeva a Bílé Cerkve odjíždí I. čs. samostatný tankový prapor na ukrajinskou Volyň, kde se vytvářely příznivé podmínky pro jeho další růst. Po doplnění nováčky tankový prapor ihned zahájil výcvik. Zanedlouho byl přesunut do prostoru Kiverců a nasazen do druhé linie obrany fronty u Lucku. Zde pokračoval tankový prapor ve výcviku a zároveň byl připraven odrazit možný útok německé armády.

V dubnu 1944 byl vydán rozkaz velitele 1. čs. armádního sboru v SSSR č. 3, ve kterém bylo stanoveno následující: „Dnem 1. dubna 1944 se zřizuje u 1. čs. samostatné brigády, vyznamenané Řádem Suvorova a Řádem Bohdana Chmelnického mimo jiné 1. čs. samostatný tankový pluk se štábem, velitelskou četou, zdravotnickou četou, HS, dvěma tankovými prapory, dělostřeleckým oddílem samohybných děl o dvou bateriích, praporem automatčků² o třech rotách a s rotou technické obsluhy (RTO). Velitelem tankového pluku ustanovuji kpt. Vladimíra Janka. Pluk ihned zahájí intenzivní výcvik a připraví se na další početní růst tankových jednotek.“

V době příchodu do Rovna měl tankový prapor po bojích u Kyjeva jen 309 příslušníků. Když byl 15. dubna 1944 zakončen základní výcvik nováčků, chlapců z ukrajinské Volyně, měl již 1. čs. samostatný tankový pluk 720 příslušníků. Do konce května tento stav dosáhl počtu 853 osob. Z toho 28 důstojníků, 15 rotmistrů, 197 poddůstojníků a 613 vojáků.

V saratovském vojenském tankovém učilišti probíhal čtyřměsíční kurz československých velitelů tanků T-34 a T-70. Již na podzim roku 1943 bylo do tohoto učiliště odesláno 42 československých vojáků a na jaře roku 1944 dalších 21 vojáků.

K 1. čs. tankovému pluku byli přiděleni instruktoři Rudé armády kpt. Ing. Jegorov, kpt. Vovk a kpt. Pašin. Současně s výcvikem tankových osádek probíhal u roty technické obsluhy výcvikový kurz řidičů motorových vozidel, která zabezpečovala tanky střelivem, pohonnými hmotami a zajišťovala všechny týlové potřeby.

ODDÍL SAMOHYBNÝCH DĚL

Ráno 8. května se skončilo nicnedělání a poflakování se po malebné ukrajinské vesničce Rusovu. Ihned po snídani si pro mne vzkázal ppor. Lumír Pisarský, velitel výcvikového kurzu pro přípravu vojáků různých speciálních profesí. Okamžitě jsem se u něho hlásil v jeho ubikaci. Sdělil mi, že jsem byl rozkazem velitele

² V současné době se používá častěji termín samopalník, sami veteráni však používali obvykle termín automatčků a motorizovaný prapor automatčků (MPA), stejně jako válečné deníky 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR a 3. tankového praporu. Proto je v celé knize ponechán z ruského jazyka odvozený termín automatčků.

1. čs. samostatného tankového pluku kpt. Vladimírem Jankem ustanoven kancelářským rotmistrem oddílu samohybných děl a abych okamžitě nastoupil k výkonu své funkce. On že je náčelníkem štábu oddílu samohybných děl. Na ubikaci bude náš štáb, a abych se okamžitě k němu přestěhoval.

Safra, r o t m i s t r – jsem si po písmenkách říkal, to jsem takové zvíře, jako ten Josef Toušek, co jsem se u něho hlásil na stanici v Proskurově a on si ze mne utahoval. Tak se mi z toho rychlého postupu zamotala hlava a stoupl mé sebevědomí, že jsem si u místní hospodyně, *gazdyni*, jak se tady říkalo, zamluvil smažená vajíčka na špeku. Jen ta vajíčka na špeku začala vonět, přihnal se do světnice desátník, podkarpatský Ukrajinec a zařval na mne: „Ven, vypadni!“ Tak jsem vyletěl jako střela. Desátník moje vajíčka pěkně zbaštil a odešel bez poděkování, a já je musel zaplatit. Když se vrátil ppor. Pisarský, tak jsem mu to hlásil a on mne poučil: „Zde je štáb oddílu samohybných děl, a ne holubník. Kromě důstojníků, když se nebude některý poddůstojník nebo vojín řádně po vojensku hlásit, vyrazte s každým dveře. Každý se musí zahlásit a jasně říci, co si na štábu přeje.“

Dal mi vzor, podle kterého si povedu kartotéku mužstva oddílu samohybných děl a vysvětlil mi, jaké budu mít povinnosti – vésti řádně evidenci všech příslušníků oddílu samohybných děl, vědět kdy je kdo na cvičení, ve strážní službě, na marodce a tak dále, určovat a vést záznam strážní služby, zásobovat oddíl kuřivem, cukrem, střelivem a chlebem. Snídaně, obědy a večere budeme dostávat u velitelské roty. Dále, až se přestěhujeme do prostoru lesa severně od obce, nakreslit schematický plán ubytování oddílu a při případném přesunu oddílu zhotovit okamžitě nový plán s určením míst strážní služby a strážnice. Až mi šla hlava kolem, když mi toho tolik do mé hlavy ppor. Pisarský napakoval. Řekl mi: „Zatím nemáme plný stav oddílu, a proto budete prozatím vykonávat funkce navíc, a to výkonného, účetního a zbrojře. Až budeme mít plný stav, budete mít jen povinnosti kancelářského rotmistra.“

Co jsem měl dělat, řekl jsem jen: „Rozkaz, pane podporučíku.“

Ráno moudřejší večera. Ještě štěstí, že mám sešit s tvrdými deskami, do něj si budu zapisovat evidenci mužstva. Právítko mi sehnal ppor. Pisarský, tužku mám, a tak do toho. Dávám si předvolávat přidělené chlapce a zavádím polní kartotéku oddílu samohybných děl.

Jméno, příjmení, rok narození, povolání a tak dále a tak dále, vojenská hodnost, funkce, a tak chlapci postupují jeden za druhým a pomalu, ale jistě mi to jde dost od ruky. Do večera jsem byl hotov a hlásím náčelníkovi štábu splnění

rozkazu. Pochválil mne, že to mám v pořádku, ale ráno se stěhujeme do lesa, severně od Rusova.

Ráno 9. května 1944 se celý 1. čs. samostatný tankový pluk přestěhoval do lesa severně od Rusova. První od vesnice zaujal místo oddíl samohybných děl, za námi 1. tankový prapor, dále 2. tankový prapor a za nimi prapor automatčíchů. Chlapci se vyzbrojili rýči, sekýrami a pilami. Ppor. Pisarský rozhodl, kde se bude budovat zemljanka pro štáb, pro náčelníka štábu a pro mužstvo. Veliteli oddílu samohybných děl vystavěli domek z deskových prefabrikátů. Měl okno, dveře, podlahu a pořádnou střechu, dokonce kamínka a stůl, dvě židle a postel. Naše zemljanky byly vybaveny skromněji. Do břehu se vyhloubil prostor, ze tří stran se obložil kulatinou, nad vším se z kulatiny vybudovala střecha a pokryla drnem. Vchod se zakryl celotovinou a zemljanka byla hotova. Místo postele se naložila vrstva chvojí a spalo se jako v peřinách. Hlavně po tvrdém denním cvičení.

Štábní zemljanka měla okénko a stůl ze širšího prkna. Dveře jako ostatní a postel z chvojí, aby při spaní pěkně vonělo. A nyní jsem musel celý náš ubytovací rajón nakreslit, vyznačit místa strážní služby a strážnice. Byla v kozím chlívků na okraji vesnice. A nyní sestavit strážní službu – velitele a strážné, střídání po osmi hodinách. Bylo léto. Od tohoto dne před zemljankou štábu stál ve dne i v noci strážný, aby nás někdo neukradl. Při nástupu strážního oddílu dostal velitel stráže heslo – bylo to většinou někde blízké město, a část zbraně, například průbojník – Praha. V zemljance se spalo na vyvýšeném místě, pódiu, bez matrací, podhlavníků a přikrývek.

INTENZIVNÍ VÝCVIK

Konečně máme mužstvo oddílu samohybných děl „pod střechou“. Okolo zemljank jsou vysázeny polní květiny, upraveny pěšinky a před štábem z kamínků vložena státní znak ČSR. Také strážní služba už funguje. Strážníci máme v malinké stodůlce na kraji vesnice (chlapci ji pojmenovali kozí chlívek). Denně do strážní služby nastupuje deset mužů s velitelem stráže.

Mužstvo oddílu je rozděleno na dvě skupiny, a to na velitele samohybných děl a mířiče, jejich zástupce, druhou skupinu tvoří řidiči-mechanici a mladší

mechanici – radisté. Každá skupina je rozdělena na čtyři. Počítá se, že nabíječe dostaneme od náhradního pluku. Doposud máme asi polovinu stavu. Zatím nemáme přidělenou pojízdnou opravárenskou dílnu, zbrojírnu, zásobovací četnu na pohonné hmoty, dopravní, spojovací a zdravotní čety a kuchyň. Proto bylo mužstvo rozděleno podle studijních skupin, a ne podle rot.

Štáb 1. čs. samostatného tankového pluku vypracoval plán výcviku mužstva oddílu samohybných děl.

Instruktoři výcviku mužstva:

ppor. Lumír Pisarský – velitel výcviku,

mjr. Ing. Jegorov – styčný důstojník Rudé armády,

kpt. Vovk – technický důstojník 1. čs. samostatného tankového pluku,

ppor. Jozef Kohutič – velitel tankové čety,

rtm. Josef Toušek – velitel tankové čety,

rtm. Dmitro Nibák – velitel tankové čety,

rtm. Václav Šára – technický důstojník roty,

rtn. Vladimír Beneš – technický důstojník roty,

rtn. Josef Urban – technický důstojník roty.

Velitelé jednotlivých čet:

rtn. Ivan Hleba, rtn. Jan Ivanco, čet. Ivan Havrylko, čet. Ivan Timša, čet. Michal Tafičuk, des. Ivan Kolbasniuk.

K praktickému cvičení měl oddíl přiděleno jedno, v bojích pořádně poznamenané samohybné dělo SU-85. Na praktický výcvik v terénu nám byly přidělovány i tanky T-34/85 z druhého tankového praporu, taktéž i auta. Byl vypracován i následující denní režim:

05.00 – budíček, ranní rozcvička, toaleta a snídane,

06.00 – nástup na zaměstnání, cvičení,

12.00 – oběd,

13.00 – nástup na zaměstnání, cvičení,

18.00 – čištění bojové techniky, zbraní a výstroje,

19.00 – večeře,

20.00 – denní rozkaz, osobní volno,

21.00 – večerka, povinné spaní.

Plán výcviku vypadal zhruba takto:

Vojenské řády, práce nad topografickou mapou s porovnáním v terénu, práce s kompasem (buzolou), praporková morseovka, motorová obsluha děla i tanku,

Výcvik čs. tankistů s tanky T-34 (VÚA-VHA).

technická část tanku, výzbroj děla, tanku, řízení a později souhra osádky, nácvik rádiového spojení a tak dále.

Mechanici měli zhruba totéž, ale navíc důkladný výcvik v řízení a motorové části bojového stroje, výměna součástek i ve složité situaci.

Po celou dobu výcviku doplňoval jej přednáškami osvětový důstojník tankového pluku ppor. Čeněk Hruška. Tempo výcviku se stále stupňovalo, co se zdálo v květnu vrcholem vypětí, ke konci července bylo toho dvakrát více.

Když nebylo v oddíle samohybných děl něco mimořádného, měli chlapci v neděli volno. Někteří šli po snídani do místního pravoslavného kostela, ostatní upravovali okolí zemljanek, psali domů dopisy (trojúhelníčky). Odpoledne přicházival do našeho oddílu voják Vladimír Doležal s tahací harmonikou. Přišla i děvčata ze spojovací roty tankového pluku. A potom se zpívalo a bylo veselo až do 19.00 hodin.

12. května 1944 převzal velení nad oddílem samohybných děl por. Richard Tesařík – Hrdina Sovětského svazu. A to jsme poznali, co je vojna jako řemen. Byl to voják tělem i duší. Náročný na sebe, a ještě více na svěřené mu mužstvo. Nic neprominul, nic neslevil. Za každou sebemenší nedbalost, nesplnění rozkazu či úkolu přísně trestal. Vyžadoval intenzivní, náročný výcvik i v těch nejobtížnějších

podmínkách – v noci, v dešti, v obtížném terénu. Poplachy před ránem, kdy se nejlépe spí. Vyžadoval každodenní ranní rozcvičku, vzornou osobní hygienu každého příslušníka oddílu, pořádek ve výstroji. Každý musel být ostříhán, oholen (oddílovým holičem byl voj. Josef Gregor). Po každém výcviku musela být ošetřena bojová technika, osobní zbraně, výstroj.

Velitel oddílu samohybných děl dbal na vojenskou kázeň, plnění vojenských povinností. Nesnášel lajdáctví, polovičatost v plnění povinností. Při odchodu na cvičení s písničkou, při návratu taktéž. Byl čestný, přímý a obětavý. Velitelé i mužstvo se jej báli, vážili si ho a skočili by pro něj do ohně.

Mužstvo oddílu samohybných děl bylo rozděleno do dvou výcvikových skupin, a to:

Skupina velitelů tanků a mířičů – zástupců velitelů tanků:

1. voj. Bandy Jan	14. voj. Kunovský Jan
2. voj. Bendíček Pavel	15. voj. Kopecký Adolf
3. voj. Boďa Jan	16. voj. Kotyza Josef
4. voj. Dalekorij Michal	17. voj. Král Václav
5. voj. Faleš Ladislav	18. voj. Labanc Jozef
6. voj. Fros Antonín	19. voj. Mišík (Myšík) Vlastislav ³
7. voj. Gregor Josef	20. voj. Okša Viktor
8. voj. Hnídek Jaroslav	21. voj. Ostaš Vasil
9. voj. Charvát Josef	22. voj. Palenkář Vladislav
10. voj. Jedlička Alexandr	23. voj. Romanec Ivan
11. voj. Jež Bohuslav	24. voj. Sávočka
12. voj. Kováčik Jozef	25. voj. Slunský Jan
13. voj. Kolář Štěpán	26. voj. Sochora Jaroslav

³ Na jménu Vlasta Mišík lze dokumentovat složitost identifikace některých příslušníků 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR (stejně jako ostatních účastníků 2. světové války). V databázi příslušníků čs. vojenských jednotek v zahraničí VÚA-VHA lze po zadání všech variant příjmení nalézt pouze MISIK Vlasta, nar. 7. 2. 1920 Straklov Český. V Osobním věstníku MNO č. 38 ze 6. 10. 1945 je uveden MYŠÍK Vlastimil, ve *Válečném deníku 3. tankového praporu* MIŠÍK Vlastislav a další varianta MISÍK Vladislav, ve *Válečném deníku 1. čs. samostatné tankové brigády v SSSR* MYŠÍK Vlastislav, v Evidenci příslušníků 3. tankového praporu je pod číslem 50 Vlastislav Mišík, nar. 2. 7. 1920, a Milan Kopecký ve svém článku 1. československá samostatná tanková brigáda v Karpatско-dukelské operaci (2004) na s. 67 uvádí příjmení MYŠÍK. Vladimír Kalcovský používal jméno Vlastislav Mišík, nadále bude tedy uváděno v tomto tvaru.

27. voj. Stegura Vasil	33. voj. Umlauf Václav
28. voj. Šerák Karel	34. voj. Urbanec
29. voj. Špírko Jan	35. voj. Vagner Václav
30. voj. Šubert Eliáš	36. voj. Vrzal Josef
31. voj. Tarabij Ivan	37. voj. Zvarík Štěpán
32. voj. Toušek Rostislav	38. voj. Žitný Jaroslav

Skupina řidičů-mechaniků a mladších mechaniků-radistů:

1. voj. Bačovský Václav	20. voj. Martinec Vladislav
2. voj. Bačovský Vladimír	21. voj. Novický Václav
3. voj. Brabec František	22. voj. Ordin Mikuláš
4. voj. Čunderlík Ján	23. voj. Orlovský František
5. voj. Děčuk ⁴	24. voj. Popovič Štefan
6. voj. Ferstl Václav	25. voj. Prošek Antonín
7. voj. Fořt Vladimír	26. voj. Rebl Mstislav
8. voj. Fridrich Pavel	27. voj. Seminář ⁵
9. voj. Helix Simon	28. voj. Schovánek Vladimír
10. voj. Hoffman Vnislav	29. voj. Schrader Bohumil
11. voj. Janáček Jiří	30. voj. Suchánek Antonín
12. voj. Keller Emil	31. voj. Suchánek Klement
13. voj. Klaban Valerián	32. voj. Šulák Antonín
14. voj. Košťo Ivan	33. voj. Tůma Jaroslav
15. voj. Kunovský Leonid	34. voj. Umma Antonín
16. voj. Lipčák	35. voj. Vašátko Josef
17. voj. Lukáč František	36. voj. Vegrícht Teofil
18. voj. Maks Josef	37. voj. Vagner Leonard
19. voj. Markevič Mikuláš	38. voj. Brabec František

⁴ Žádný Děčuk neprochází databází VÚA-VHA, pouze tři Děčukové, všichni byli odvedeni v listopadu 1944, nemohli být tedy v září u 3. tankového praporu. S největší pravděpodobností se nejedná ani o Vasilu Dekalčuka (* 4. ledna 1915), který databází prochází jako nezvěstný od 4. dubna 1945, neboť ten narukoval až 20. září 1944. Příjmení Děčuk ani Děčuk se nevyskytuje ani v Evidenci příslušníků 3. tankového praporu. V té je ale Fedor Djačuk (* 1. května 1923, Malované), šofér. S vysokou pravděpodobností se jedná o tuto osobu, která však rovněž neprochází databází VÚA-VHA.

⁵ Příjmení Seminář se nevyskytuje ani v databázi VÚA-VHA, ani v *Evidenci příslušníků 3. tankového praporu*.

Fotografie velitelů z 2. tankového praporu v lese Domaradž v září 1944. Sedící zleva: rtn. Vasil Jovbak, rtn. Ludvík Slivka, ppor. Stěpan Vajda, ppor. Ing. Jiří Lízálek, por. Josef Buršík, ppor. Bohumil Polanský, rtn. Andrej Romanij, ppor. Karel Vejvoda a rtn. Jan Boda. Stojící zleva: čet. Michal Lazar, rtn. Jan Demčík, čet. Josef Reiner, ppor. Dimitrij Holovka, rtn. Ivan Havrilko nebo čet. Vasil Kobulej ml., rtn. Pavel Andrašik a čet. Jiří Danča. Snímek vyhotoven z nekvalitního válečného negativu (sbírka J. Valíčka).

Ti, kteří nejlépe obstáli při zkouškách, stali se veliteli bojových vozidel, řidiči-mechaniky. Ostatní mířiči-střelci, mladšími mechaniky-radisty.

Po tak náročném výcviku, počínaje od velitele oddílu samohybných děl, důstojníků, rotmistrů, poddůstojníků a vojáků – všichni byli pohublí, opálení, otužilí a vytrvalí. Rýmu a kašel jsme neznali.

Co říká deník oddílu samohybných děl:

Morální stav mužstva velmi dobrý. Mužstvo má zájem o výcvik, je veselé, cvičí s chutí. Učí se s nadšením a rádo zpívá.

červenec 1944

PRVNÍ POVÝŠENÍ PŘÍSLUŠNÍKŮ ODDÍLU SAMOHYBNÝCH DĚL

Je druhá polovina července 1944. Sovětsko-německá fronta od Lvova až po Kolmiji je v pohybu. Je slyšet dunění děl a oživená letecká činnost. Je zvýšena ostraha proti možnému nepřátelskému náletu. Stále přes nás přelétávají svazy bojových letadel západních spojenců. Po bombardování nepřátelského území směřují přes sovětsko-německou frontu, aby v hlubokém sovětském týlu doplnily zásoby pohonných hmot a pumy. Vidíme ve velikých výškách jen dlouhé bílé čáry, které se za bojovými letadly táhnou.

Výcvik příslušníků oddílu samohybných děl je ukončen, i když se cvičí usilovně dále, ale zhodnocení výsledků výcviku je provedeno. Pravda, doba výcviku byla poměrně velice krátká, ale výsledky jsou dobré. Snaha a chuť co nejdříve zvládnout učivo vykonaly své: 24,4 % příslušníků oddílu složilo zkoušky na výbornou, 63,6 % na dobrou a jen 12 % na známku dostatečnou.

Nyní se stále ještě procvičuje souhra a stmelení osádek. Vzhledem k tomu, že samohybné dělo je mimo provoz, zapůjčili nám T-34/85 z 1. a 2. tankového praporu. Procvičuje se jízda v terénu (i v těžkém) jednotlivých tanků a celé tankové čety, rádiové spojení mezi jednotlivými tanky a telefonní v jednotlivých tancích. Souhra mezi velitelem, řidičem-mechanikem a mířičem, a i praporkové spojení mezi tanky. Nezapomíná se ani na technickou část zručnosti jednotlivých tankových osádek.

Pomalou se kompletují jednotlivé tankové osádky, a to s přihlédnutím k té nejlepší souhře mezi velitelem tanku a řidičem-mechanikem. Tyto dvojice se tvořily již v průběhu výcviku a byly instruktory jen podporovány. Dobrá tanková osádka je jediný stmelený celek, kde všichni odpovídají za jednoho a jedinec za všechny. A to má rozhodující význam v bojové situaci.

Na návrh instruktorů a velitele oddílu samohybných děl byl podán návrh na povýšení těchto vojáků na svobodníky:

1. vojín Fořt Vladimír	řidič-mechanik
2. vojín Fros Antonín	velitel tanku
3. vojín Gregor Josef	velitel tanku
4. vojín Hnídek Jaroslav	velitel tanku ⁶

⁶ Jaroslav Hnídek byl v té době ve funkci velitele samohybného děla.

Řidič a skladník pohonných hmot ze 3. tankového praporu vojín Vladimír Synek sedící vpravo. Fotografie vznikla před 28. říjnem 1944. Druhý voják neznámý (archiv M. Čonkové).

5. vojín Janáček Jiří	řidič-mechanik
6. vojín Jedlička Alexandr	velitel tanku
7. vojín Klaban Valerián	řidič-mechanik
8. vojín Král Václav	velitel tanku
9. vojín Popovič Štefan	velitel tanku
10. vojín Schovánek Vladimír	řidič-mechanik
11. vojín Sochora Jaroslav	velitel tanku
12. vojín Šerák Karel	velitel tanku
13. vojín Toušek Rostislav	velitel tanku
14. vojín Tůma Jaroslav	řidič-mechanik
15. vojín Vegracht Teofil	řidič-mechanik
16. vojín Vrzal Josef	velitel tanku
17. vojín Zvarík Štěpán	velitel tanku

Ještě v prvním týdnu po povýšení byl svob. Vrzal Josef velitelem oddílu degradován za nějaký přestupek.

Ihned se připevňovaly frčky, leštily knoflíky, boty a po večeři se novopečené šarže sešly u zemljanky instruktorů. Přišel harmonikář Vladimír Doležal, děvčata ze spojovací roty a bylo veselo až do půlnoci, což mimořádně povolil velitel oddílu. Přišli mezi ně všichni jejich velitelé – instruktoři: ppor. Lumír Pisarský, rtm. Josef Toušek, rtn. Ivan Hleba, rtm. Dmitro Nibák, rtn. Vladimír Beneš a další. Zpívaly se české i ukrajinské a polské písničky. Zkušební „frontovíci“ vyprávěli své příběhy, jak Ivan Hleba jedním tankem obsadil obec a rozehnal nepřátelskou baterii.

Už byly zhruba sestaveny osádky a rýsovalo se už, jak asi budou sestaveny jednotlivé baterie. A také kdo bude velitelem baterií a čet. Byla nám přidělena pojízdná dílna (*letuška*), zbrojírni, zásobovací četa pohonnými látkami, dopravní četa (tři nákladní a jedno štábní auto), spojovací četa, zdravotní četa, hospodářská četa, a hlavně polní kuchyně.

Jsme zhruba kompletní, jen nám chybí nabíječi, aby každá tanková osádka (i samohybných děl) měla pět mužů.

Morálka mužstva je výborná. Nemohou se už dočkat, kdy dostanou bojové vozy a vyrazí na frontu. Začali i reptat: „Co tady ještě tvrdneme?“

FASOVÁNÍ VÝSTROJE PRO ODDÍL SAMOHYBNÝCH DĚL

Po přesunu do lesa u Rusova většina příslušníků oddílu samohybných děl měla jen civilní oblek. Jen mechanici obdrželi sovětskou letní výstroj. Ke konci května jsem dostal rozkaz velitele oddílu, že mám vyfasovat pro celý náš oddíl vycházkovou výstroj (čepice, blůzy, kalhoty, boty, pláštěnky, pláště a opasky). Trnul jsem hrůzou, jak tuto akci bez pohromy zvládnou. Velitel oddílu mi poradil, abych si vzal na pomoc pět mazáků. Jinak že budu v rejži.

„Ten mazák a lišák Geminger tě napálí, že budeš ještě v Československu platit vojenské dluhy.“

Vzal jsem si tedy pět chlapců z Podkarpatské Ukrajiny, nákladní auto a jelo se pro výstroj ke starému lišákovi – Gemingerovi. Vyfasovali jsme vše podle druhu výstroje (každý chlapec vyfasoval určitý druh výstroje). Hospodář nám musel uvolnit jednu velkou světnici a vše se tam uložilo. Přepočítali jsme vše ještě jednou a zjistili, že nás Geminger ošidil o tři páry holínkových bot. Chlapci se tam vrátili, zabavili ho a donesli o dva páry navíc, za samohonku.

Postavil se stůl zvenčí pod okno a chlapci postupovali a výstroj se začala vydávat. Nejdříve opasek, aby si to mohli zavázat a potom vše ostatní. Já jsem si vedl jen záznam výdeje výstroje. Pravda, nejdříve jsme se ustrojili do nového my a potom už to jelo. Četa za četou postupovala, oknem se mu vše podalo, on si to převázal opaskem a odchod. Další a tak dále. Pravda, přihlížet k velikosti se nedalo, na to nebyl čas ani vhodné místo.

Když se chlapci oblékli, byla to hrůza se na ně jen podívat. Jeden v tom byl celý utopený, druhý vypadal jako při velké vodě. Co tomu jen řekne velitel?

Vtom už starý běží a zdálky se ohýbá smíchem.

„Kalcovský, to se ti povedlo. Cos to stvořil za armádu?“

Že mi tykal, věděl jsem, že nebude zle. Když ho někdo z podřízených naštal, ihned mu začal vykat.

„Chlapci, máte na to celý týden. V neděli uděláme nástup celého oddílu a každý z vás bude jako ze škatulky. Vyměňte si výstroj mezi sebou, opravte u krejčího – máme je zde u pluku také. A dobrý voják si vždy poradí při každé situaci. A ne aby někdo z vás vyměňoval civil za samohonku. To by to dopadlo hůře než v Chatyni. Nyní rozhod.“

Ale už druhý den po zaměstnání se začali procházet vyšňoření chlapci před děvčaty ze spojovací rot. V neděli byl nástup celého oddílu. Velitel por. Richard

Tesařík šel od jednoho ke druhému a až na malé výjimky bylo vše v pořádku. Dostali od velitele pochvalu a celý den volno.

VOJENSKÁ PŘÍSAHA

Dne 28. května 1944 skládali nováčci 1. čs. samostatného tankového pluku vojenskou přísahu do rukou velitele 1. čs. armádního sboru v SSSR.⁷ Všichni jsme se odebrali k přísaze v trojstupech do nedalekého statku, který byl na mýtině, ze dvou stran byl les, z jedné stará alej a z další stavby velkostatku. V případě nebezpečí nepřátelského náletu tak byla možnost ukrytí se v lese nebo v parku. Nastoupilo se podle jednotlivých útvarů. Náš oddíl samohybných děl jako poslední. Před námi stála provizorní tribuna, na kterou vystoupil generál Ludvík Svoboda, pplk. Lomský a škpt. Vladimír Janko, velitel 1. čs. samostatného tankového pluku.

Generál Ludvík Svoboda přednesl projev o poslání čs. vojenské jednotky v SSSR v boji za osvobození Československé republiky od fašistického otroctví. Potom byla nesena vojenská zástava 1. čs. samostatné brigády před nastoupenými jednotkami, byl přečten text vojenské přísahy a následovalo hromové: „Tak přísaháme!“ Nato byla znovu nesena vojenská zástava 1. čs. samostatné brigády před nastoupenými jednotkami. Tentokrát zaznělo: „Hurá, hurá, hurá!“ Každý z nás si byl plně vědom zodpovědnosti, kterou na sebe touto přísahou převzal.

Velitel 1. čs. samostatného tankového pluku kpt. Vladimír Janko jménem všeho svěřeného mu mužstva složil slib, že příslušníci 1. čs. samostatného tankového pluku do písmene splní slib, daný zde při vojenské přísaze a dokončí svoji bojovou cestu v Praze na Hradčanech.

„Tak přísaháme!“ zaznělo mohutně celou mýtinou.

Po složení vojenské přísahy se útvary navrátily do svých ubikací. Pro důstojnický sbor byl uspořádán slavnostní oběd. Pro mužstvo – sváteční oběd.

⁷ V tomto období byl velitelem 1. čs. armádního sboru v SSSR brigádní generál Jan Kratochvíl. Přísaaha nováčků 1. čs. samostatného tankového pluku byla skládána do rukou velitele 1. čs. samostatné brigády v SSSR brigádního generála Ludvíka Svobody. Ten se stal velitelem 1. čs. armádního sboru v SSSR až dne 10. září 1944 po protiprávním odvolání generála Jana Kratochvíla sovětským maršálem Koněvem.

OBYČEJNÝCH 24 HODIN V ZEMLJANKÁCH

Již přes dva měsíce jsme v lese v zemljankách jižně od ukrajinské obce Rusova v Haliči. Jeden den od druhého se mnoho neliší – budíček, umývání v potůčku, snídaně u spojroty a tvrdý výcvik až do 12.00 hodin, a to oddíl velitelů tanků a oddíl řidičů-mechaniků. Od 12.00 do 13.00 hodin oběd a odchod na další, odpolední cvičení, večere, čištění vojenské techniky, osobních zbraní a výstroje, dvakrát týdně osvětové přednášky, denní rozkaz při nástupu oddílu, trochu volna pro sebe a večerka – povinné spaní. K tomu všemu strážní služba – velitel stráže a devět strážných vojáků. Strážníci jsme měli v kůlničce u posledního domku u lesa – palandy, stůl a jedna židle, a to muselo vystačit pro strážní službu.

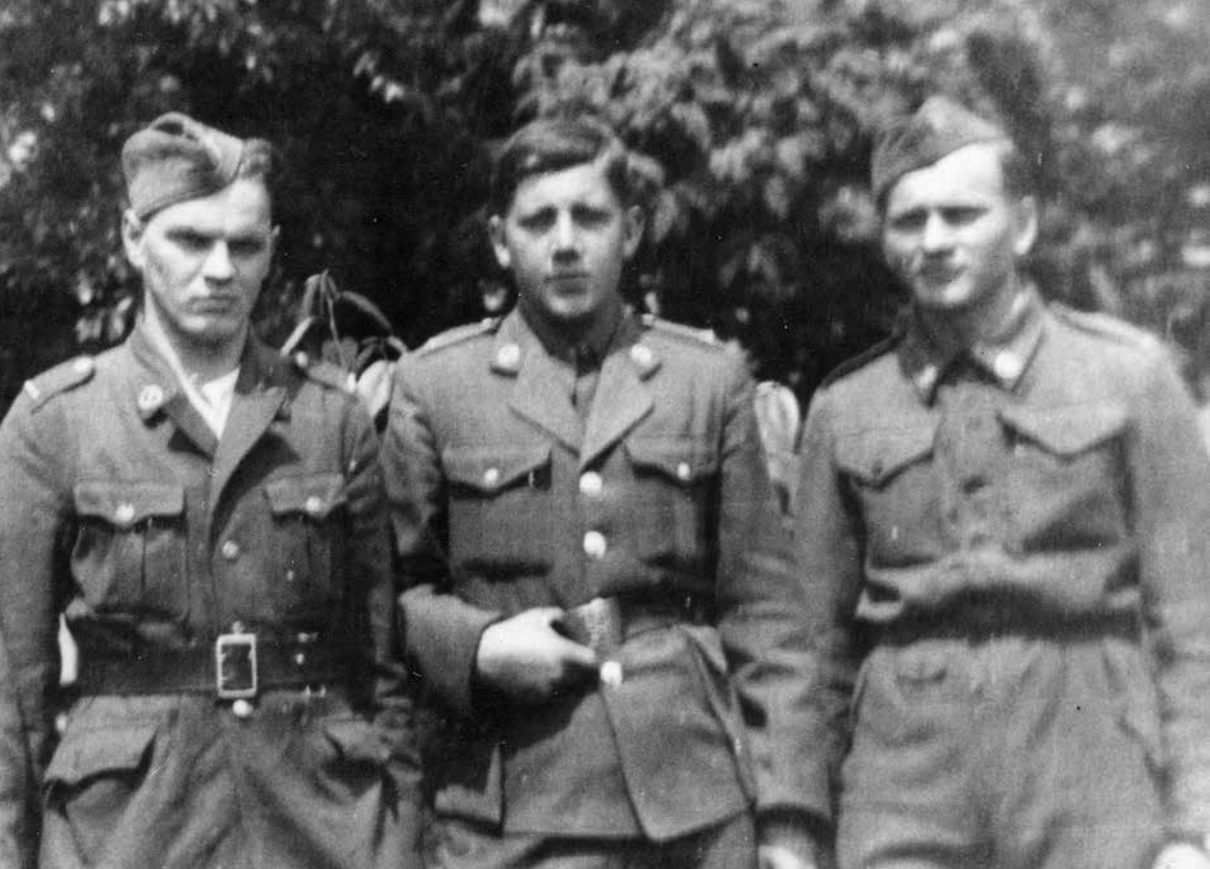
Je krásný teplý letní navečer. Byla neděle, a tak někteří chlapci šli dopoledne do místního pravoslavného kostela, druzí opravovali květinovou výzdobu před štábní zemljankou, jiní si opravovali výstroj. Odpoledne přišli na návštěvu kamarádi z jiných praporů. Navečer přišel do našeho rajónu svob. Vladimír Doležal z 2. tankového praporu s tahací harmonikou, děvčata od spojovací roty a bylo veselo. Na přímlovu manželky velitele praporu rtn. Greta Tesaříkové byla večerka prodloužena o jednu hodinu. A lesem se rozléhaly písně české, ukrajinské, polské a nejraději naši chlapci zpívali ruskou píseň „Kaťušu“, která vypráví, jak děvče Kaťuša zpívá písničku o svém milém, který stráží hranice před nepřítelem. A naši chlapci – nejeden z nich měl doma na ukrajinské Volyni milou nebo mladou manželku, a proto jim tato píseň byla tak blízká. A tak se mládež bavila bezmála do 23.00 hodin.

A tak jsem se po celodenním pobíhání asi kolem půlnoci uložil konečně na lůžko, vlastně na chvojí v zemljance. Jen jsem trochu začal usínat, přišel z vesnice čet. Vasil Popka, motospojka velitele praporu. Konečně jsem asi kolem půlnoci usnul. Když už se mi pěkně spalo, zatahal mne za nohu posádkový důstojník 1. čs. samostatné brigády v SSSR ppor. Bohuš Polanský.

„Kalcovský, vstávej, kontrola stráží!“

Dívám se na hodinky, je 02.35 hodin. Omlouval se, že nechtěl prozradit heslo. Ale čerta lysého, bál se chlapců, aby mu nenasolili do gátí za jeho tvrdé zacházení s nimi. Za třiceti osmi kilometrový pochod z Chotyně do Černovic při přesunu z Kiverců do Bukoviny.

Zdalo se mi, že jen jsem ulehl, už mne budil strážný: „Pane kancelářský rotmistře, vstávat, je půl pátý!“ A začal nový celodenní kolotoč. Vzbudit chlapce

Zleva spojař rotný Bedřich Šebesta, velitel tanku, poté čety a v ostravské operaci velitel 6. tankové roty poručík Antonín Popovič a spojař četař Mikuláš Liščinka, všichni ze 3. tankového praporu (archiv A. Strnadové).

a poslat je pro chleba do spojroty, výměna stráží, budíček pro naše mužstvo. Po snídani, byli-li nemocní – šup na marodku do vesnice, sestavit stav mužstva s hlášením – ústně veliteli praporu, písemně na štáb brigády. Zpět ze štábu brigády přinesu vojenské polní noviny *Za svobodné Československo* a dopisy chlapcům. Budou z nich mít radost.

Obloha je hned od rána jako vymetená, nikde ani mráčku a sluníčko stále víc a více připaluje. To zas bude pařák. Chudáci chlapci. V plné polní běhat po polích. Cvičí sestavy tankových osádek v útoku. Samozřejmě bez tanků. Velitelé tanků vpředu své osádky a praporky dávají znamení na povel velitele roty. Spojáři s radiostanicemi to také neměli lehké.

Dnes si potřebuji zaběhnout do vesnice k voj. Josefu Holátkovi pro cukr a kuřivo pro naše mužstvo. Vyjdu na cestu a vtom vidím, že po cestě jede samohybné dělo našeho praporu. Zastaví u mne a z něj vyskakuje rtm. Václav Šára, technický důstojník roty. Celý propocený a unavený z toho horka.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Frontový deník***.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.